

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Diplomová práce

Pavλίna Čížová

Učitelství pro 1. stupeň základních škol

Pojímání homosexuality u žáků mladšího školního věku

Olomouc 2016

Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.“

V Olomouci dne

.....
Pavλίna Čížová

Děkuji Doc. PaedDr. Miluši Raškové, Ph.D., za odborné vedení mé diplomové práce, poskytování cenných rad, ale i učitelům a žákům základních škol, u nichž jsem prováděla výzkum. Dále děkuji svým přátelům a rodině za podporu při psaní mé diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD.....	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	8
1 ŽÁK MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	8
1.1 Všeobecná charakteristika vývojového období mladší školní věk.....	8
1.2 Poznávací procesy	9
1.3 Socializace a sebesocializace.....	10
1.4 Morální vývoj	13
1.5 Činitele psychického vývoje jedince	14
2 HOMOSEXUALITA	16
2.1 Pojem homosexualita.....	16
2.2 Sexuální normy.....	17
2.3 Mýty a předsudky	18
2.4 Historie homosexuality.....	20
2.5 Příčiny vzniku homosexuality	21
2.6 Výskyt homosexuality	23
2.7 Dětství homosexuálů	24
2.8 Homosexualita jako nemoc	25
2.9 Homofobie a diskriminace	26
3 PROBLEMATIKA SEXUÁLNÍ VÝCHOVY V RVP ZV	28
3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	28
3.2 Očekávané výstupy.....	29
4 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA A HOMOSEXUALITA	31
4.1 Sexuální výchova v rodině a ve škole	31
4.2 Sexuální a reprodukční práva	34
4.3 Pedagogové a sexuální výchova.....	35
4.4 Sexuální výchova v zahraničí.....	37
4.5 Faktory ovlivňující komunikaci o sexualitě	38
4.6 Důvody komunikace o homosexualitě	39
Shrnutí teoretických poznatků.....	41

II. EMPIRICKÁ ČÁST	42
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	42
5.1 Charakteristika zkoumaného souboru	43
5.2 Použité metody	43
5.3 Postup při sběru dat	45
5.4 Vyhodnocení výsledku výzkumu	45
5.5 Shrnutí výzkumného šetření	66
ZÁVĚR.....	68
POUŽITÁ LITERATURA.....	70
ELEKTRONICKÉ DOKUMENTY	73
SEZNAM ZKRATEK	74
SEZNAM TABULEK	75
SEZNAM GRAFŮ	76
SEZNAM PŘÍLOH	77
PŘÍLOHY	
ANOTACE	

ÚVOD

*„Jakákoli výchova, bez ohledu na její obsah, musí být zabezpečena třemi oporami: rodinou, školou a společností. Jestliže jedna noha této trojnožky kulhá, výchovný proces je narušen.“
Doc.Phr. Boris Titzl, Ph.D.*

Nejen jako učitelka základní školy a studentka pedagogické fakulty, ale po celý svůj život se setkávám s dětmi mladšího školního věku. Tato věková kategorie je mi opravdu velice blízká a proto jsem si zvolila téma diplomové práce z této oblasti. Jako hlavní zaměření diplomové práce jsem si vybrala „Pojímání homosexuality u žáků mladšího školního věku“.

Problematika sexuální výchovy a homosexuality je záležitostí aktuální a stále diskutovanou. Zároveň mohu s určitostí říci, že i v této liberální době stále často tabuizovanou. Úkolem sexuální výchovy je ochrana dětí před předčasnou sexualizací a sexuální traumatizací. Domnívám se, že pokud s dětmi budeme otevřeně hovořit o lidském těle, pohlavních orgánech, že jim vysvětlíme, jak lidské tělo funguje, jim pomůžeme přijmout vlastní tělesnost a tím posléze vlastní identitu.

Sexualita je oblastí lidského života, která je opředena tolika předsudky, falešnými představami a mýty, které mohou pramenit z nevědomosti. Z tohoto důvodu je zapotřebí se jí více věnovat. A odstraní-li citlivý přístup učitele k sexuální výchově byť pouze u několika málo jedinců předsudky o homosexualitě, tak splní svůj účel.

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zjistit, jak vnímají žáci mladšího školního věku homosexualitu a jaké jsou jejich znalosti ohledně studovaného tématu.

Dílčím cílem této práce bylo ověřit si, jestli mají děti ve svém věku nějaké předsudky vůči homosexualitě a kdo nejvíce ovlivňuje jejich názory a postoje. Dalším dílčím cílem bylo zjištění, z jakých zdrojů čerpají informace k dané problematice a na koho by se v případě nevědomosti obrátili.

Diplomová práce je rozdělena na dvě části, část teoretickou a praktickou. Teoretická část obsahuje čtyři kapitoly. V první kapitole se zabýváme charakteristikou žáka mladšího školního věku a psychickými činiteli jeho vývoje. V druhé kapitole jsme si vymezili pojem homosexualita a normalita. Následně jsme se věnovali veškerým již známým aspektům homosexuality, historii homosexuality a příčinám vzniku homosexuality. V závěru druhé kapitoly jsme se věnovali diskriminaci a homofobii, která výrazně ovlivňuje názor společnosti na homosexualitu. Ve třetí kapitole jsme se zabývali problematikou sexuální výchovy v „Rámcovém vzdělávacím programu“ (dále jen RVP) pro základní vzdělávání a také

očekávanými výstupy. A v poslední kapitole jsme nastínili důležitost sexuální výchovy na základních školách a faktory ovlivňující komunikaci o sexualitě a její význam, a také jsme si uvedli příklady ze zahraničí.

Na teoretickou část diplomové práce následně navazuje část empirická, kde jsme si stanovili hlavní cíl a dílčí cíle. Specifikovali jsme hlavní i dílčí cíle výzkumu, jeho metody a interpretovali jsme dosažené výsledky. Pro výzkum jsme zvolili metodu dotazníku. Praktická část vyjasní otázku postoje žáků k studované problematice. Jednoduchý dotazník pro žáky mladšího školního věku obsahuje třináct otázek. Výsledná zjištění jsou demonstrována v grafech a tabulkách. Každá tabulka i graf jsou také okomentovány a analyzovány.

V závěru své diplomové práce uvádím seznam příloh, použitou literaturu a ostatní prameny, které jsou v diplomové práci použity.

Věřím, že tato práce pomůže najít odpovědi na některé otázky a také podívat se toto konkrétní téma z jiného úhlu pohledu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŽÁK MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

1.1 Všeobecná charakteristika vývojového období mladší školní věk

Jako mladší školní období označujeme zpravidla dobu od 6-7 let, kdy dítě vstupuje do základní školy, do 11-12let, kdy začínají první známky pohlavního dospívání i s průvodními psychickými příznaky. Občas se mluví prostě jen o školním věku, ale povinná školní docházka trvá ještě v následujícím období pubescence, které pak můžeme nazývat také starším školním věkem. (Langmeier - Krejčířová, 2006)

Matějček tvrdí, že jestliže dítě do tří let urazí polovinu své vývojové dráhy a do šesti let další čtvrtinu, zbývá na celou dlouhou dobu první třídy až kamsi k závěrečným zkouškám na univerzitě jen ta poslední čtvrtka. Tím ovšem rozhodně nechce říci, že by nebylo toto období dosti výrazné. Naopak, je dokonce v mnoha směrech rozhodující. (Matějček, 2007)

Často můžeme pozorovat odlišnosti mezi jednotlivými dětmi na počátku školní docházky a staršími dětmi mladšího školního věku. Někteří autoři (např. Vágnerová, 2005) rozdělují školní věk na tři dílčí fáze – raný školní věk, střední školní věk a starší školní věk.

Raný školní věk trvá od nástupu do školy, tj. přibližně od 6-7 let, až do 8-9 let. Je pro něj charakteristická změna sociálního postavení i různé vývojové změny, které se projevují hlavně ve vztahu ke škole. Dochází k proměnám ve vývoji i ve společenském postavení. Tato událost je pro dítě zásadní, seznamuje se s novou rolí a stává se školákem, což ovlivní i jeho následující část dětství.

Dále nastává střední školní věk a ten trvá od 8-9 let do 11-12let, tj. do doby, kdy dítě přechází na druhý stupeň základní školy a začíná dospívat. V této jeho životní fázi také dochází k různým změnám, které lze považovat za přípravu na dobu dospívání. Psychoanalýza a Sigmund Freud (1991) tuto etapu označili jako fázi latence, čili období klidového stavu. Samozřejmě, že tato etapa není zcela klidná, a to z důvodu společenských tlaků plynoucích ze školní instituce, ze strany vrstevníků nebo z rodiny. Jedinec se postupně rozvíjí v mnoha odvětvích a dochází k vytvoření dispozic pro budoucí změnu, má kritičtější přístup. Začíná se zajímat o naučnou literaturu a vztahy mezi lidmi. (Vágnerová, 2005) Tato doba je doba zájmů, přátelství, přičemž dívčí a chlapecké skupiny jsou si vzdáleny. Je to etapa vytrvalosti, vysoké tělesné výkonnosti a převážně dobrého zdraví. Najdeme zde řadu

znaků, které nejsou vyloženě dětské ani ještě dospělé, ale dospělost zatím pouze predikují. (Matějček, 2008)

Poslední fází je starší školní věk. Počátkem tohoto období je přechod na druhý stupeň základní školy a trvá do ukončení povinné školní docházky, tedy zhruba do patnácti let. Z biologického hlediska jde o období pubescence, tj. první fáze dospívání. (Vágnerová, 2005)

1.2 Poznávací procesy

Tato kapitola analyzuje jednotlivé poznávací procesy. Do poznávacích procesů řadíme vnímání, představivost, paměť, pozornost, myšlení a řeč.

Mezi pátým až sedmým rokem dochází v oblasti percepce k vývojovým proměnám, které jsou považovány za jednu ze složek školní zralosti. V této době zraková a sluchová percepce dosahuje takové úrovně, která je potřebná pro zvládnutí výuky v 1. třídě základní školy. Vnímání se stává diferencovanějším a integrovanějším. Strategie vnímání se rozvíjejí v interakci s vývojem rozumových schopností. (Vágnerová, 2005)

Vývoj pozornosti a paměti má pro žáka mladšího školního věku rozhodující význam. Rozhoduje o kvalitě jiných zbylých poznávacích procesů, a tím zároveň i o úspěšnosti nebo neúspěšnosti v učení. Školní neúspěch je velmi často zapříčiněn nezpůsobilostí koncentrace pozornosti. Na začátku školní docházky je pozornost převážně krátkodobá, chvílemi dochází k přerušování pozornosti, dítě je neschopné vzdorovat rušivému vlivu okolí. Vůlí řídit pozornost je velice únavné a je ovlivněna strukturou vyučovací hodiny. V nižších ročnících by měly být úkoly krátkodobější a mělo by být zařazeno buzení pozornosti. Kladně účinkuje rozmanité, střídající se podoby práce, uznání, pochvala, zařazení relaxačních momentů a cvičení nebo využití alternativních vyučovacích postupů. (Šimíčková-Čížková a kol., 2008)

Vývoj pozornosti záleží na dosažení určitého stupně zralosti centrální nervové soustavy. Pozornost je jedním z prostředků regulace psychické aktivity, především poznávacích procesů. Závisí na ní aktuální orientace v prostředí, přispívá ke koordinaci a sjednocení minulých zkušeností a aktuálních poznatků. A samozřejmě je i významnou složkou kontroly a plánování budoucí činnosti. (Vágnerová, 2005)

Představivost znamená způsobilost vybavit si v paměti někdejší vjemy. Ta postupně ztrácí spontaneitu předškolního období a umožňuje dítěti rozlišit skutečnost a fantazii, která stále více vstupuje do životní reality. K světu představ se velmi rádo vrací při hraní nebo

čtení. Pod vlivem školní práce je rozvíjena záměrná a úmyslná představivost. Představivost dosahuje u žáků mladšího školního věku nejvyššího bodu. (Šimíčková-Čížková, 2008)

V oblasti myšlení dítě postupně začíná ovládat schopnost logických úvah a odpoutává se od bezprostředního názoru. Logické usuzování se opírá o konkrétní názorné představy. (Šimíčková-Čížková, 2008)

Podle Piageta (Langmeier, Krejčířová, 1998) přichází přechod od názorného myšlení do stádia konkrétních operací na počátku školního věku. Dítě současně propojuje více myšlenkových postupů, myšlenkové procesy na stupni konkrétních logických operací utváří jednotný systém.

Dítě, které nastupuje do školy, má většinou uspokojivou slovní zásobu, nezbytné jazykové dovednosti a umí se jimi vyjadřovat o všedních věcech. Dobrá úroveň jazykových kompetencí je opravdu nutnou podmínkou školní úspěšnosti. Tato se dále rozvíjí v období mladšího školního věku. Žáci se ve škole učí o jazykové struktuře a jejím užití. Slovní zásoba žáků se zvětšuje, tyto znalosti umožňují porozumět slovním sdělením a diferencovaně se vyjadřovat. (Vágnerová, 2005)

1.3 Socializace a sebesocializace

V této kapitole se budeme věnovat termínu socializace, která hraje důležitou roli v procesu, kdy se člověk stává společenskou bytostí.

Výraz socializace označuje základní proces, kdy dochází k transformaci osobnosti díky vlivu různých vnějších podnětů. (Kot'á In: Šed'ová, 2007) Jedinec v socializačním procesu se sjednocuje do určitých společenských skupin, osvojuje si jejich běžné normy a hodnoty (Vlastník, 2005). Proces socializace probíhá celý náš život a úzce souvisí s pojmem výchova. (Šed'ová, 2007)

Emoční vývoj a socializace jsou opravdu důležitým činitelem pro školní přizpůsobení a budoucí úspěšnost dítěte ve škole. Zrání dětského organismu, a to hlavně centrální nervové soustavy, se projevuje změnou celkové reaktivity, odolností proti zátěži a zvýšením emoční stability. Erikson označuje školní období dokonce za „fázi citové vyrovnanosti“. V tomto období bývají děti optimistické a mají sklon vnímat veškeré dění kolem sebe pozitivním způsobem. Pokud dojde k nějaké odchylce, obvykle to mívá jasný důvod. Důležitý je i rozvoj schopností chápat emoční prožitky, dávat jim smysl, tj. způsob interpretace emocí. Ve školním období se nadále rozvíjí emoční inteligence. (Vágnerová, 2005)

Začlenění dítěte do lidského společenství postupuje výrazně vstupem dítěte do školy. Významnými osobami, podle nichž se dítě učí modelovat své vlastní způsoby chování, nejsou už pouze rodiče, ale přistupují k nim stále více spolužáci, kamarádi a také v neposlední řadě učitelé. Zvláště skupiny dětí ve třídě i mimo ni přispívají k rozvoji všech základních prvků socializačního procesu. (Langmeier - Krejčířová, 2006)

Podle Vágnerové je také ze socializačního hlediska velice důležitý vstup do školy. Pro dítě představuje další odklon od výlučného vlivu rodiny a podřízení instituci, jež reprezentuje hodnoty a normy, které jsou blízké kultuře střední a vyšší vrstvy společnosti. Tyto hodnoty jsou zde prezentovány jako obecná a platná norma pro všechny stejně (Štech, 1992). Škola děti rozvíjí určitým způsobem, který nemusí být zcela shodný se směřováním rodiny, tak jak společnost považuje za žádaný. Školní věk je dalším stadiem přípravy na život ve společnosti, které může být ze sociálního hlediska rozhodující. Dítě se ve škole připravuje na svou budoucí profesní roli a už v této fázi průběžně potvrzuje své předpoklady pro její získání. Úspěšnost uplatnění ve škole předurčuje dítěti s největší pravděpodobností následné společenské zařazení. (Vágnerová, 2005)

Sebesocializace je pohled na socializační proces, který nevyklučuje socializační vliv významných osob v blízkém okolí dítěte, ale doplňuje jej. Důraz je přitom dáván na vnitřní procesy. Dítě si samo vytváří určitou „teorii“ o sobě a ta je pak podstatou jeho pojetí vlastní identity. K plnému pochopení vlastní i cizí sexuální identity patří nejen správné rozpoznání pohlaví, ale i rozpoznání její stability a také konzistence. K takovéto stabilitě dítě dospívá poměrně záhy. Přibližně do osmi let však dítě stále ještě nedospěje k plnému porozumění sexuální identity sebe sama. Teprve kolem jedenáctého roku věku dítěte pravděpodobně dospívá k obecnému pojetí, že genitální rozdíly jsou dominantní charakteristikou, která odlišuje chlapce a dívky. (Rutter, in Krejčířová – Langmeier, 2006)

Rozdíly ve hrách chlapců a dívek častokrát odrážejí spíše vnější socializační vlivy, zatímco později je dítě již samo aktivnější. Právě skutečnost, že k této důležité přeměně dochází často před začátkem puberty, tedy ve středním školním věku, ukazuje na to, že rozdíly mezi dětmi nezávisejí pouze na věku, ale na mnoha dalších faktorech. Preference her a jiných aktivit a porozumění podstatě a stabilitě vlastní sexuální identity zahrnují různorodé psychické procesy. Záleží také na tom, jaké informace má dítě k dispozici, především tedy na sexuální výchově. (Langmeier - Krejčířová, 2006)

Co se týče sexuálního chování a prožívání v dětství, jsou mezi dětmi běžné sexuální hry, které jsou spojeny s potřebou sebeidentifikace. Do prepuberty často mají bisexuální ráz. Také za pozdějšími sexuálně laděnými hrami se mohou skrývat erotické představy, které

nemusí být jednoznačně a výlučně orientovány na jedno pohlaví. Z hlediska sexuální identifikace bývá považováno za významnější to, co ve fantaziích převažuje. (Janošová, 2000)

Také další složka socializačního procesu – osvojování sociálních rolí, tj. očekávaných vzorců chování, se značně rozvíjí. Zvláště významné pro život v dospělosti je však upevnění sexuálních rolí (mužské - ženské). Od muže se v naší společnosti očekává poněkud jiné chování než od ženy. Předpokládá se a také se toleruje častější a výraznější sebeprosazování, síla, odvaha, ale i lepší ovládnutí citových projevů. Ženy jsou naopak pokládány více za závislé, navenek projevující své city, úzkostnější a přizpůsobivější. Někdy se předpokládá, že rozdíly mezi muži a ženami jsou podmíněny vrozenými vlohami, tomu by nasvědčovala skutečnost, že podobné rozdíly jsou pozorovány u chlapců a dívek už velmi brzy. Chlapecký či dívčí způsob chování upevňují rodiče ve shodě se společenským očekáváním, tak že projevují uznání, popřípadě dávají najevo souhlas, většinou nevědomky.

Ve školním věku tedy patrně vrcholí socializace směrem k přijímání „ženských a mužských dovedností“ - dívky v tomto věku značně inklinují k přijímání řady ženských domácích prací a jsou ještě spontánně motivovány k pomoci matce při těchto činnostech, podobně chlapci se nyní více než dříve zaměřují na pomoc otcům při tradičních mužských činnostech.

K ujasnění pohlavní role dítěte jistě napomáhají, i když často k velkému rozhořčení vychovatelů, také informace, které si děti předávají mezi sebou a jež jsou – jak ukazují empirické studie – častější než organizovaná sexuální výchova či výchova k rodičovství. Děti se učí poznávat význam sexuality i bezprostředně v masturbačních manipulacích s vlastním genitálem i ve vzájemných heterosexuálních hrách – u ukazování a prohlížení genitálu a v jiných hravých činnostech sexuálního rázu. Ostatně v některých společenstvích jsou takové hry nejen tolerovány, ale i podporovány. Ani v tomto směru není tedy školní období dobou latence. Rodiče a učitelé někdy přijímají zprávy o podobných aktivitách dětí velmi rozzlobeně, zapomínají, že žádná funkce nevzniká zčista jasna hotová, ale že se vyvíjí po stupních z primitivnějších forem. Jestliže je vývoj osobnosti dítěte v tomto případě narušen, bývá to často spíše následek nevhodných zásahů dospělých, kteří dítě trestají a dokazují mu, jak je „špatné“, a tak narušují jeho sebecit.

1.4 Morální vývoj

Vývoj morálního vědomí a jednání, neboli chápání mravních norem a hodnot a jednání podle nich, závisí na celkovém vývoji dítěte, zejména na jeho schopnosti poznávat a řadit věci, tedy na vývoji kognitivním. Kohlberg (in Vágnerová, 2005) došel k závěru o existenci tří základních stadií morálního vývoje.

Tři základní stadia morálního vývoje:

1. stadium – předkonvenční úroveň

Za základ hodnocení určitého jednání jsou přijímány konkrétní následky (trest nebo odměna).

2. stadium – konvenční úroveň

Zde je důležité splnění sociálního očekávání.

3. stadium – postkonvenční, principiální úroveň

Rozhodování o tom, co je správné a co ne, co se má nebo nemá dělat, je založeno na principech, které sám vědomě přijímá za své a o kterých předpokládá, že se na nich mohou dohodnout všichni lidé.

Normy chování a morální uvažování

Vágnerová ve své práci uvádí, že *„Úspěšná adaptace na školu vyžaduje schopnost respektovat standardní normy chování, resp. akceptovat hodnotový systém, z něhož vycházejí. Většina 6letých ví, jaké jednání je správné nebo nesprávné. Chápu normy jako jednoznačně dané, o jejich obsahu neuvažují, přejímají je takové, jaké jsou. Zatím je ani nenapadne tato pravidla zpochybňovat. Normy jsou dány autoritou, která je také garantem jejich respektování. Názor a rozhodnutí dospělých považuje dítě za kritérium správnosti chování a s jejich požadavky nepolemizuje. Souhlas dospělého s určitým chováním potvrzuje platnost normy a uspokojuje jeho očekávání.* (Vágnerová, 2005, s. 299)

Ve středním školním věku začínají nabývat na významu vrstevnické normy chování. Podle Piageta představuje školní věk od 7-10 let přechodné období, kdy se mění způsob morálního uvažování, děti začínají o různém chování uvažovat autonomnějším způsobem. V této době se dostávají do fáze konvenční morálky. Kritériem správnosti se stávají normy a hodnoty uznávané autoritou, institucí či skupinou, ty jsou chápány jako obecně platné, pro všechny stejně bez rozdílu. Až ke konci středního školního věku se objevují první signály změny postoje k autoritě. Vzrůstající význam vrstevníků jako normativní skupiny a jejich

autority je ve středním školním věku signalizován změnou jejich chování. Pro děti začínají být významné normy dané vrstevnickou skupinou, například skupinou kamarádů nebo třídou. K takovému posunu dochází kolem desátého roku. Norma prezentovaná učitelem ustupuje významu normy prezentované třídou. (Vágnerová, 2005)

1.5 Činitelé psychického vývoje jedince

V této kapitole jsme se věnovali činitelům psychického vývoje jedince, mezi které s určitostí patří dědičnost, prostředí, výchova a v neposlední řadě rodina.

Každý člověk je individuální osobnost, která je utvářena působením různých faktorů v průběhu ontogenetického vývoje. Už při narození má každý člověk nějaké vrozené vlohy nebo dispozice, které mohou být genetického původu či nabytými předpoklady prenatálního období. Prostředí, které ho obklopuje, ovlivňuje jedince už ve chvíli početí a postupně získává společně s výchovou rozhodující význam. Pro vyvíjení jedince je působení společenského prostředí opravdu velmi významné. (Pávková, 2002)

Mezi vnitřní činitele psychického vývoje jedince patří dědičnost. Genetické dispozice uvádějí informace, na kterých závisí tvorba předpokladů pro rozvoj různých psychických vlastností. Soubor těchto vlastností se nazývá genotyp. V tomto genetickém zařízení je zachován program individuálního rozvoje člověka. (Vágnerová, 2005)

Je opravdu velmi důležité, abychom respektovali dědičnost s ohledem na individualitu, neopakovatelnost a specifika jedince. Dědičnost považujeme za to, co si člověk při narození přináší na svět po svých rodičích. Tímto je pak také ovlivňován stupeň rozvoje jeho psychiky. Dědičnost pokládáme tedy za biologický faktor. Mezi vrozené řadíme zděděné dispozice, schopnosti a předpoklady typické pro lidský vývoj, instinkty a nepodmíněné reflexy. Součástí mohou být různé vrozené nemoci, různá poškození, jež zapříčinily vlivy, které ovlivňovaly dítě v prenatálním, perinatálním nebo postnatálním období. Vlastnosti nervové soustavy podmiňující daný temperament jsou pokládány za vrozené. Jestliže je dědičné vybavení v rámci normy, nejdůležitější úlohu nemá dědičnost, ale vlivy prostředí a to zejména výchovy v rodině a vlastní aktivita jedince. (Grecmanová, 1999)

Dalším důležitým faktorem rozvoje lidského jedince je jeho prostředí. To můžeme zařadit mezi vnější vlivy psychického vývoje jedince. Nejvýznamnější kategorií vnějších vlivů jsou faktory sociokulturního prostředí. Představují souhrn podnětů, které mohou rozvíjet

specificky lidské vlastnosti, zpravidla v rámci sociální interakce. Sociokulturní podněty mají vliv na vývoj dítěte. Je jich relativně velmi mnoho a každý z nich má svůj specifický úkol. (Vágnerová, 1999)

Vlivy prostředí mají různou kvalitu a sílu, ovlivňují u člověka jeho projevy chování, prožívání, postoje, zájmovou orientaci a tak podobně. Je důležité, abychom si uvědomovali rozdíly účinku a působení sociálního a ekonomického postavení rodičů, venkovského a městského prostředí, specifických rodinných struktur, rozmanitých typů škol, hromadných sdělovacích prostředků, kamarádů, četby apod. Abychom zajistili vhodný vývoj jedince, musíme zajistit, aby prostředí na člověka působilo příznivě a pozitivně. (Grecmanová, 1999)

Neméně důležitým vnějším vlivem rozvoje jedince je také jeho rodina a potažmo výchova v rodině. Rodina dítěti zprostředkovává sociokulturní zkušenost individualizovaně a pro ni specifickým způsobem. Učí je dovednostem sociální komunikace, řeči, způsobům uvažování, hodnocení, normám a žádoucím způsobům chování ve formě rolí.

Velký sociologický slovník (in Havlík, Kořa, 2002, s. 67) definuje rodinu jako: *“(…) nejdůležitější společenskou skupinu a instituci, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou, jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kulturního vývoje.”*

Rodina je rozhodně pro formování dětské osobnosti prvotním prostředím, důležitou a klíčovou roli pro psychický vývoj dítěte plní hlavně matčina péče a její citový vztah k dítěti. Důležitostí rodiny pro formování osobnosti se zabýval Zdeněk Matějček, který připomíná, že rodina zdaleka není osobnost formující institucí jedinou, avšak podstatnou a od institucí ostatních se v mnohých aspektech odlišující. Vzájemně se v ní totiž podle něj uspokojují psychické potřeby dětí i rodičů. Společné soužití a sdílení je důležitější než výchovné technologie. V rodinách, kde tomu tak není, není pro dítě rodina rodinou, ale výchovným ústavem. (Matějček, 1992)

Jakými způsoby může rodina dětskou osobnost formovat, pojednává ve své knize Vágnerová a sděluje, že pro dnešní dobu je charakteristické ovlivnění jak biologické, tak i sociální, respektive jejich vzájemném působení. Vágnerová také upozorňuje na způsob partnerského výběru, na kterém závisí pravděpodobnost vzniku kombinací dědičných dispozic. (Vágnerová, 2008)

2 HOMOSEXUALITA

O homosexualitě je k dispozici mnoho zdrojů a informací. Bohužel stále ještě panují rozpory o tom, proč se vlastně homosexuální jedinci rodí. Existují rozličné teorie o vzniku homosexuality, ale je podstatné si uvědomit, co to vlastně homosexualita je. A je na každém z nás, aby zaujal k homosexualitě nějaký postoj. Důležité je uvědomit si, že nejprve musíme získat dostatečné množství informací k tomu, abychom takový postoj mohli vůbec zaujmout.

2.1 Pojem homosexualita

Definice pojmu homosexualita nalezneme v odborné literatuře velmi mnoho, než ale přistoupíme k samotné definici pojmu homosexualita, měli bychom si ujasnit pojem sexuální orientace. Podle MUDr. Fífkové jde o vrozenou citovou a sexuální preferenci jedinců opačného (heterosexualita) nebo stejného (homosexualita) pohlaví. Podle některých odborníků existuje i orientace bisexuální, kdy dotyčný jedinec je zaměřen na obě pohlaví stejně. Někteří experti ale tvrdí, že existuje pouze bisexuální chování, nikoli orientace. Od sexuální orientace je totiž třeba odlišovat sexuální chování, které nemusí být vždy s vrozenou dispozicí ve shodě. Homosexuálně se často chovají heterosexuálně orientovaní jedinci v podmínkách omezeného výběru (např. výkon trestu). Heterosexuálně se často chovají lidé s homosexuální orientací proto, že se snaží splynout s většinovou společností. (Fífková, 2009) Homosexualitas atis, vychází z řeckého *homos*–stejný a latinského *sexus*–pohlaví.

Nejsrozumitelnější a nejjasnějším pojmem se nám jeví definice autorů Brzka a Pondělíčkové, kteří definují homosexualitu takto: „*Homosexualitou rozumíme trvalou citovou a erotickou preferenci osob stejného pohlaví. Je to celoživotní, neměnný a nezvolený stav, charakterizován tím, že jeho nositel je pohlavně přitahován a vzrušován převážně či výlučně osobami stejného pohlaví.*“ (Brzek, Pondělíčková 1992)

Sexuologický slovník vymezuje homosexualitu jako: „eroticko-sexuální zaměření na jedince stejného pohlaví.“ (Capponi, Hajnová, Novák, 1994, s. 54)

A nesmíme opomenout ani další definice: *Homosexualita je geneticky determinovaný celoživotný a neměnný stav libida, při ktorom jedinec za podmienok možnosti slobodnej voľby preferuje za účelom sexuálneho a citového kontaktu objekt rovnakého pohlavia, pričom takto*

vzniknutý vztah sa svojou kvalitou v plnej miere vyrovná vzťahu heterosexuálnemu“. (Dubaj, 1994 in Janošová, 2000)

Janošová uvádí, že obě charakteristiky jsou velmi podobné, ale liší se pouze tím, že první definice je staršího data a je též psána z lékařského pohledu. V té době byla homosexualita obecně hodnocena jako nemoc. Zato druhá definice je pojata ze sociálního hlediska. Objevila se o dva roky později, v situaci velice odlišné od předchozího období.

Výraz homosexualita použil poprvé Benkret v roce 1869 pro lásku muže či ženy k osobě stejného pohlaví, čímž myslel nejen citový vztah, ale i schopnost sexuálně reagovat na objekt stejného pohlaví, být jím vzrušen, s tendencí uskutečnit s ním pohlavní styk. (Brzek, Pondělíčková, 1992)

Nositelé homosexuálního zaměření jsou homosexuálové (anglicky gayové), homosexuální ženy jsou lesbičky. Pojem gay je mezinárodně užívaný (v angličtině původně slangový výraz) pro označení homosexuálního muže. Gay také znamená anglicky veselý, čilý, v americké angličtině drzý, impertinentní (Capponi, Hajnová, Novák, 1994). Pojem gay je obecně nejrozšířenější, ale užívají se i další výrazy. Pro mužskou homosexualitu existuje řada názvů, jako například: androfil, uranista, hanlivé označení buzerant, teplouš, dříve pederast a sodomista. (Kaňka, 2000)

Lesbismus je ženská homosexualita. Název je odvozen od řeckého ostrova Lesbos, na němž v 6. století před Kristem žila starověká básnířka Sapphó. Již před jejím narozením byl údajně na tomto ostrově pěstován ženský rituální homosexuální kult. Do všeobecného povědomí se však lesbismus dostal v souvislosti se jménem slavné básnířky, takže sapphismus je synonymem lesbismu. (Capponi, Hajnová, Novák, 1994)

2.2 Sexuální normy

Lidé se vždy v historii ptali a budou ptát u všeho nového, zda je to normální? Určitou představou míry přijatelnosti neboli akceptovatelnosti potřebujeme k tomu, abychom se mohli lépe orientovat ve světě a utvářet své vlastní postoje k dění kolem nás. Představu normality máme odjakživa každý svou.

Žádné přesné vymezení sexuální normality neexistuje, obecně ovšem lze říci, že je v sexu normální to, co jedinec považuje za normální. Ale zároveň nějakým způsobem neohrožuje mravnost, neobtěžuje okolí a neporušuje platné právní normy. (Uzel, In Šulová, Fait, Weiss a kol., 2011)

Normalita bývá někdy ztotožňována se statisticky nejčastějším výskytem nebo průměrem, jindy se za normální považuje to, co odpovídá definici, co má být normální.

Pojem normalita

Co je to normální? Co je vlastně norma? V české literatuře se kdysi věnovala problémům normality osobnosti psycholožka Eva Syřišťová. Poukázala na to, že musíme rozlišovat minimálně tři normalitní hlediska:

1. **Norma ideální** shrnuje požadavky na jakéhosi ideálního člověka, dokonalého po stránce tělesné i duševní, tedy i sexuální.
2. **Norma statistická** (průměrová) bývá při povrchním pohledu na normalitu zaměňována na normu vůbec. Podle ní je normální to, co stojí blízko průměru a co početně převažuje.
3. **Norma funkční** posuzuje jev i člověka z hlediska některé funkce, jejíž plnění se od něj očekává. Zkoumá tedy, zda jde o normálního, tedy normálně, dobře fungujícího pracovníka té které profese, normálního sportovce, manžela, rodiče. (Brzek, Pondělíčková – Mašlová, 1992)

Weiss tvrdí, že statistická norma má omezenou platnost, podle které je normální chování či jev s nejvyšším výskytem – u ní samozřejmě automaticky vyvstává otázka, od jaké četnosti výskytu se stávají jednotlivé formy sexuálního chování či určitého jevu „nenormálními“. Normalita znamená v tomto pojetí průměrnost, běžnost, a „normální“ se obvykle považuje jev s četností výskytu méně než 5%. Homosexualita je pak z tohoto hlediska stejně normální či nenormální jako například zdravý chrup v dospělém věku – nelze ho určitě označit za poruchu, a to přesto, že jeho výskyt v populaci bude jen několikaprocentní. (Weiss, 2008)

2.3 Mýty a předsudky

Heterosexualita je v naší společnosti normativní a dominantní sociální institucí. Určuje mnohé normy a hodnoty, jsou jí podloženy tradiční sociální instituce, jako je manželství a rodina. Homosexualita je něčím, co se vymyká normě a je asociální. Avšak heterosexuální identita by nemohla existovat, kdyby neexistovala identita homosexuální. Heterosexuální

společnost homosexualitu nutně potřebuje pro svou existenci, jinak by v ní pozitivní norma heterosexuality ztrácela smysl. (Fafejta, 2004)

Ve společnosti stále ještě převládá mnoho zastaralých názorů, mýtů a předsudků na homosexualitu. Pramení z nevědomosti a vychází z neoprávněného zjednodušení zkušenosti jedinců. Předsudky jsou zakořeněné názory či úsudky, které nejsou založeny na spolehlivém poznání, ale na pouhém předpokladu. Výčet nejznámějších mýtů o homosexualitě se snaží vysvětlit MUDr. Fífková.

1. Homosexualita je úchylka

Nikoli, homosexualita je normální menšinová sexuální orientace.

2. Homosexuálně orientovaní muži jsou zženštilí, homosexuálně orientované ženy jsou mužatky.

Ne, u homosexuálně orientovaných lidí, stejně jako v heterosexuální většině, existuje nesčetně typů osobností, které chování člověka ovlivňují nejrozmanitějším způsobem.

3. V homosexuálních párech dělá jeden muže a druhý ženu.

Ne, a to ani v rozdělení domácích prací a ani v sexu. Stejně jako u heterosexuálních dvojic vždy záleží na tom, jak se partneři domluví a co komu vyhovuje.

4. Děti by se měly vychovávat tak, aby požadované rodové stereotypy splňovaly.

Ne, dětem by měla být dána v rodině, ve škole i ve společnosti taková volnost, aby mohly rozvíjet své nejlepší vlohy, bez ohledu na to, zda se jim říká mužské nebo ženské.

(Fífková, 2009)

S touto problematikou také úzce souvisí odborný termín „gender“, který označuje kulturní a sociální stereotypy a očekávání, která se pojí k jednotlivým pohlavím. Dva lidé stejného pohlaví mohou žít v různých genderech. Homosexuální muž může mít jiný gender než muž heterosexuální, neboť mužství homosexuála se může pojit s jinými představami než mužství heterosexuála. Gender je sociální konstrukt a počet genderů je dán sociálně, teoreticky a může jich být nekonečně mnoho. (Fafejta, 2004)

2.4 Historie homosexuality

I přes nedostatek informací považujeme za velmi pravděpodobné, že lidé udržovali homosexuální styky přinejmenším několik století před počátkem našeho letopočtu a že určité procento lidí homosexuálně žilo ve všech dobách.

Nedostatek informací o sexuálním chování v prehistorické době se snažili vědci doplnit studiem současných primitivních společností. Prozkoumali etnologické prameny pojednávající o šestasedmdesáti současných primitivních kulturách z různých částí zeměkoule. Dvacet sedm z nich homosexuální chování potlačovalo, a to rozdílnými prostředky – někde zesměšněním, jinde trestem smrti. Ve zbývajících kulturách homosexuální projevy postihovány nebyly.

Homosexuální chování bylo nejvíce rozšířeno na přechodu mezi matriarchátem a patriarchátem, kam je řazena doba starého Řecka. Staré Řecko je asi jedinou historicky doloženou společností, ve které byla homosexualita považována za skutečně rovnocennou, plnohodnotnou variabilitu sexuálního chování. V mládí, před vstupem do manželství byly homosexuální styky dokonce upřednostňovány. Soužití dospělého, zkušeného muže a mladíka bylo spojováno s chlapcovou komplexní výchovou včetně výcviku v zacházení se zbraní a s bojovým uměním vůbec.

Starý Řím později s velkým respektem přebíral vyspělou kulturu Řecka a s ní i značnou toleranci k homosexuálním projevům. Nemůžeme však již hovořit o tom, že homosexuální chování bylo posuzováno jako rovnocenné s heterosexuálním chováním. I v dalších zemích se setkáváme s různými postoji vůči homosexualitě. Například ve staré Číně byla homosexualita potlačována. Staří Židé byli k homosexuálním projevům mimořádně netolerantní a pohlavní styk mezi muži trestali ukamenováním. V islámském světě, jehož kultura je založena na ustanoveních koránu, je homosexuální chování zapovězeno. Avšak právě v islámských zemích, je homosexuální chování velice rozšířeno.

V naší evropské kultuře se od počátku potýká liberální tradice pohansko-antická s přísnou tradicí židovsko-křesťanskou. To platí i pro Ameriku po jejím objevení Evropany. Křesťanství, které v principu vykazovalo sexualitu vždy jen do věrného manželství, mělo samozřejmě od počátku záporný postoj k homosexualitě. K odmítnutí homosexuality apoštolem Pavlem se připojilo více koncilů. „Sodomitskou neřest mužské a ženské

homosexuality“ jako hřích proti přirozenosti odsoudil zejména učitel církve svatý Tomáš Akvinský (1225-74). Naopak v mnoha křesťanských církvích se homosexuální sklony už nepovažovaly samy sobě za amorální. (Bellinger, 1998)

Obecně rozšířené liberalizační proudy ve druhé polovině našeho století pronikly i do morální teologie křesťanských církví a objevila se velká různost přístupů a hodnocení. Snaha sjednotit morální postoje alespoň uvnitř katolické církve vedla v roce 1975 k zopakování tradičního odmítavého postoje k homosexualitě. V „Prohlášení Kongregace pro učení víry“, toto stanovisko bylo znovu zopakováno a rozvedeno v dopise biskupům téže kongregace „Pastorace homosexuálních osob“ z roku 1986. Přesto však i v katolické církvi zůstávají názory na tento problém značně diferencované.

Stanoviska představitelů nekatolických církví se různí. Každopádně dnešní morální postoje církví nijak výrazně neurčují chování společnosti vůči homosexuálům. Ani v zemích, kde vládnou křesťanské politické strany, se morální hodnocení nepromítá do zákonodárství. (Brzek-Pondělíčková, 1992)

2.5 Příčiny vzniku homosexuality

Stále ještě existují různé názory na příčiny vzniku homosexuality. Janošová (2000) například uvádí, že homosexualita a další sexuální variace nebyly do současnosti prozkoumány natolik, aby společnost obdržela uspokojivou a jednoznačně pravdivou odpověď na otázku vzniku homosexuality. Teorie jsou velmi různorodé, záleží i na vědeckém oboru, z něhož při svém zkoumání tohoto problému vycházejí. Některé domněnky se doplňují a některé stojí proti sobě. Mezi ty nejznámější patří genetické dispozice, vliv vývoje jedince v prenatálním období, vliv prostředí a výchovy a také starší teorie svedení.

Podle Weisse v posledních desetiletích přibývá důkazů o tom, že příčiny homosexuální orientace jsou naprosto nezávislé na výchově, modelu rodiny nebo zkušenostech během dětství a dospívání. Potvrzuje se, že sexuální orientace je tedy záležitost vrozená a je vymežována biologickými faktory. Přenos sexuální orientace se podle výzkumů děje z matky na syna (přes X chromozom). Tento mechanismus by pak vysvětloval fakt, že u gayů je zjišťován vyšší výskyt homosexuální orientace u strýců z matčiny strany, ale ne u jejich otců nebo u bratrů jejich otců. Tyto genetické studie potvrzují význam dědičných

faktorů pro sexuální orientaci. Avšak aby byly výlučnými důvody pro vznik homosexuální orientace, musela by být tato shoda orientace u jednovaječných dvojčat stoprocentní. Roli tedy hrají i jiní činitelé jako například hormonální, anatomické a neurochemické. Jejich odhalení však zatím čeká na další generaci výzkumných pracovníků a na přesnější diagnostické metody, než máme k dispozici v dnešní době. (Weiss, 2010)

Podle výzkumu, který se v roce 2004 uskutečnil na Univerzitě v Padově v Severní Itálii, se vědci domnívají, že jisté genetické vazby se nedají u homosexuality v žádném případě vyloučit. Výzkum zahrnoval vzorek 98 homosexuálů a 100 heterosexuálů (mužů) včetně jejich příbuzných, dohromady 4600 osob. Výzkum navazoval na dva předchozí výzkumy, které chtěl prověřit, zda platí nebo ne. První z těchto předchozích výzkumů z roku 1995 navrhuje existenci genetických faktorů u matek, které mají bratry homosexuály a které přenášejí geny na své syny. Druhý výzkum z roku 1997 navrhuje, že každý další starší bratr v rodině zvyšuje možnost homosexuality u dalšího mužského potomka o cca 33%.

Vědci použili následující metodologii. Našli dvě kontrolní skupiny, 98 homosexuálů a 100 heterosexuálů a dotazovali se na výskyt homosexuality v rodině u otce a u matky mezi rodiči, prarodiči, tetami, strýci, bratrance a sestřenicemi. Vlastní sexuální orientaci hodnotili podle škály Kinseyho z roku 1948. Homosexualitu v rodinách matek pak porovnali s výskytem homosexuality v rodinách na straně otce.

V závěru odborné studie se dočteme, že průzkum potvrzuje závěry předchozích výzkumů: „*According to subjects' reports, homosexuals have more homosexual relatives on the maternal than on the paternal pedigree line; families of heterosexuals do not share this feature.*“ (...) *Regarding the relationship between birth order and sexual orientation, we found: (i) a birth-order distribution of homosexuals that was significantly different (less first borns, more second, third and fourth borns) from that of heterosexuals, both in our sample and in the whole population of northern Italy, as reported in census data from the Italian Bureau of Statistics (ISTAT 1951–1981); (ii) an excess of males among older siblings in homosexuals.*(...) *The results confirm the existence of previously proposed biological predictors that partly explain male homosexuality: (i) the prevalence of homosexuals in the maternal line, suggesting possible genetic factors in the X-chromosome (Hamer et al. 1993); and (ii) the number of older brothers of homosexuals, suggesting a possible maternal immunization effect. (Blanchard & Klassen 1996; Blanchard 1997).*“

Zároveň výzkum nepopírá roli, kterou hraje společnost, kultura a především rodina. Poukazuje na fakt, že v Itálii tráví matky s dětmi mnoho času, především v období raného dětství. Děti také tráví dostatek času s celou rodinou a tudíž je možné, že vzory chování a identita je částečně i převzata. (Dostupné z: <http://rspb.royalsocietypublishing.org>)

2.6 Výskyt homosexuality

Výskyt homosexuality se v naší populaci odhaduje přibližně na 3 - 5 %. Uvádí se, že počet homosexuálních žen je podstatně nižší než počet mužů. Statistické údaje mohou být ale zavádějící, protože ve společnosti je homosexuální žena svým chováním méně nápadná než homosexuální muž a snadněji uniká pozornosti svého okolí. (Capponi, Hajnová, Novák, 1994)

Podle Brzka a Pondělíčkové (1992) jsme odkázáni na studie provedené na různých reprezentativních souborech a proto se údaje značně liší. Výskyt homosexuálně orientovaných osob v populaci bývá udáván od 2 do 10 procent, nejčastěji okolo 4 %. Pokud jde o muže, kteří se někdy v životě chovali po určitou dobu homosexuálně, našel jich americký sexuolog Kinsey ve svém souboru dokonce 37%. Zajímal se ale jen o jejich chování a nikoli o sexuální orientaci. Takových, kteří se chovali po celý život homosexuálně, našel jen 4%. Složení jeho souboru bylo později podrobena přísné kritice a její kritici dospěli poté k názoru, že v normální společnosti lze očekávat asi 2% homosexuálně orientovaných mužů.

Údaje o výskytu homosexuálních žen jsou ještě méně spolehlivé a studie na toto téma velmi vzácné. Žádný průzkum provedený u nás k dispozici nemáme, ale domníváme se, že homosexuálně orientovaných žen asi bude méně než mužů.

Janošová (2000) uvádí, že výsledky sociálních a sexuologických průzkumů se velmi různí. Ale nejčastěji se udává četnost u mužů 4% (až 10%) a u žen 1 % a více. Dotazníky avšak zjišťují sebeidentifikaci a sexuální chování, jež ovšem neodpovídá vždy skutečnému zaměření.

Výsledky nejnovějšího průzkumu provedeného v Čechách vykazaly mnohem nižší procento lidí identifikujících sami sebe homosexuálně, než jaké obsahují podobné průzkumy v západních zemích. Za menšinově orientované se považovalo pouze 0,4% mužů a 0,3% žen a další 1,4% mužů a 2,0% žen si nebylo jisto. Sexuologové tento rozdíl vysvětlují skutečností, že se u nás i nyní ke své sexuální odlišnosti přizná jen malá část těchto lidí. Hlavními důvody jsou: krátké trvání osvěty, teprve pozvolné změny v postoji společnosti směřující k větší toleranci a zatím jen několik let otevřeně existující gay hnutí. Není zcela jisté, zda se

homosexualita vyskytuje u mužů častěji než u žen, jak je na první pohled patrné z průzkumů. Roli zde mohou hrát další společenské i sexuální faktory včetně rozdílného sexuálního zrání a mimo jiné též fakt, že ženská homosexualita je společensky méně nápadná než mužská. Všeobecně platí, že mužská homosexualita je zranitelnější, a že muži jsou z větší míry postiženi sexuálními poruchami dysfunkčního charakteru. (Weiss a kol. 1994)

Z naznačeného vyplývá, že homosexualita a sexuální orientace je záležitostí osobní a ne vždy zřejmou i samotnému nositeli. Výzkumů, které se zabývají výskytem homosexuální orientace v populaci, je nesčetně. Výsledky jsou ovlivněny především kulturou, náboženským a politickým systémem konkrétní země. Obecně lze snad říci, že lidí s homosexuální orientací je v populaci kolem několika procent.

2.7 Dětství homosexuálů

V této kapitole jsme se zaměřili na dětství homosexuálů. Veřejnost se zajímá, zda lze už v dětství rozpoznat budoucí homosexuální zaměření. Obecně se tvrdí, že mnohdy můžeme velmi brzy pozorovat prvky chování velice charakteristické pro opačné pohlaví, které jako by signalizovaly narušený proces identifikace, sounáležitosti s pohlavím odpovídajícím pohlavním orgánům.

Mezi dětmi jsou běžné sexuální hry, které jsou spojeny s potřebou sebeidentifikace. Do prepuberty často mívají bisexuální ráz. Také za pozdějšími sexuálně laděnými hrami se mohou skrývat erotické představy, které nemusí být jednoznačně orientovány na jedno pohlaví. Z hlediska sexuální identifikace bývá považováno za významnější to, co ve fantaziích převažuje. (Janošová, 2000)

Charakteristické pro chlapce bývá nechuť k agresivním hrám, straní se fotbalu a hokeji, nezápasí s chlapci a neperou se. Ve škole méně zlobí a někteří chlapci pomáhají často matce v kuchyni a domácnosti. Lidé v okolí o nich často říkají, že se měli narodit jako holčičky. Často bývají chváleni za to, že ochotně doma pomáhají. O to větší je zoufalství a beznaděj rodičů, když se po pubertě ukáže, že se takový velice vzorný chlapec vyvinul v homosexuála. Prehomosexuální dívky se naopak v mnohém projevují chlapecky. Například mohou hrát fotbal, hokej, perou se s chlapci nebo se raději oblékají do kalhot. V okolí se o nich říká, že se měly narodit jako kluci. V pubertě se pak u nich objeví první něžné city k ženám.

Takovéto chování platí o naprosté většině homosexuálů, ale nikoli o všech. V dlouhodobě sledovaném souboru se sice většina takto nápadných dětí vyvinula v

homosexuály, ale někteří chlapci, kteří se chovali v dětství zženštile, a některé klukovské dívky se začaly v pubertě cítit heterosexuálně. Ale i tak u nich některé charakteristické znaky osobnosti příslušející spíše opačnému pohlaví. (Brzek, 1993)

Homosexuálně orientovaní lidé mohou mít ztíženou situaci především v dětství a dospívání, kdy si poprvé uvědomí, že jsou příslušníky této menšiny. Většina z nich prochází velice těžkým obdobím zvaným „coming out“, v rámci kterého přijímají sami sebe. Výraznou podporu zde může poskytnout rodina, škola a blízcí přátelé. Poslední dobou je v naší společnosti v tomto ohledu poměrně liberální klima, ale i tak se někteří homosexuálové ještě dnes setkávají s nepochopením a někdy s diskriminací. (Fifková, 2009)

Důležitým hlediskem pokojného a nenarušeného vývoje každého člověka je podle Brzka a Pondělíčkové (1992) rodina. To platí samozřejmě i o homosexualitě. Dokáží-li vlastní rodiče přijmout své dítě takové, jaké je, je to velký životní vklad. Důležitá je i atmosféra v rodině. Bohužel někdy je taková, že dospívající nabude dojmu, že něco tak nenormálního, jako je homosexualita, by rodiče nikdy neakceptovali. Sám jedinec se pak brání připustit, že je takto zaměřen. Rodina nemá právo vyvrhnout ze svého středu někoho, kdo se sám ničím neprovinil a kdo sám svým sexuálním zaměřením možná trpí. Rodina se má zabývat problémy všech svých členů a musí mu napomoci, aby si ozřejmil svou situaci a aby na svých nejbližších vyzkoušel, že i jako homosexuál bude přijat a že jej proto nepřestanou mít rádi.

2.8 Homosexualita jako nemoc

Nejprve si musíme ujasnit pojem nemoc. Co je to vlastně nemoc? Nemoc je subjektivní pocit jedince, kdy je narušen nebo nepřítomen pocit psychické, fyzické či sociální pohody nebo vlastní poznání, že nejsme schopni plnit běžné úkoly. Tedy pokud je někdo homosexuální orientace a je s tím smířen, pak je takový člověk v tomto směru naprosto zdravý. V seznamu nemocí zůstala homosexualita jako nemoc evidována jen tehdy, jestliže s ní člověk není smířen, nebo pokud mu dělá problémy. (Kaňka, 2000)

Definice nemoci podle Libuše Čeledové a Rostislava Čevely (2010): „*Nemoc neboli choroba či onemocnění je patologický stav těla nebo mysli, který je projevem změny funkcí buněk, tkání a orgánů. Podle normativní definice zdraví a nemoci je nemocí pouze takový stav, který nemocnému jedinci způsobuje subjektivní potíže.*“

Úspěchy přírodních věd a medicíny v minulém století vedly ke snahám definovat homosexualitu nikoli v pojmech morálních, ale jako jev přírodní, lékařský, teda jako poruchu zdraví, nebo dokonce nemoc. Na počátku těchto snah nestál lékař, ale právník Carl Heinrich Ulrichs. Ten v šedesátých letech předminulého století vyslovil tzv. mezistupňovou teorii, chápající homosexualitu jako přechod mezi mužstvím a ženstvím, jakési “třetí pohlaví“. Svoji teorii přednesl roku 1867 na konferenci německých právníků a již tehdy, ovšem bezvysledně, požadoval beztrestnost homosexuálního chování. (Brzek-Pondělíčková, 1992)

Až do doby, kdy byla homosexualita vyřazena z mezinárodní klasifikace nemocí, hledali vědci způsob, jak ji odstranit. Tyto snahy zaznamenaly svůj největší vzestup po druhé světové válce. Prvotní snahy léčit homosexuální orientaci měly dosti drastický charakter. Tehdejší způsoby léčby obvykle používaly následující metody: metoda averzivní (pacientům se podával prostředek na zvracení), metoda psychoanalytická (podání drogy LSD vyvolávající fantazie), stereoaktická metoda (operace mozku), kastrace (způsobuje snížení sexuálního pudu) a nebo například Dornerova metoda (dávkování pohlavních hormonů matkám v těhotenství). Postupem času však vůči možnosti vyléčení začala odborná veřejnost stavět stále skeptičtěji. (Janošová, 2000)

Dnes již můžeme říci, že po vyřazení homosexuální orientace z mezinárodních manuálů lékařských diagnos, kde dříve figurovala jako porucha sexuální orientace, je homosexualita v civilizovaných zemích vnímána jako normální menšinová sexuální orientace.

2.9 Homofobie a diskriminace

Slovo homofobie pochází z řeckého slova *hómos* - stejný a *phóbos* - strach. Tento pojem zavedl v roce 1972 George Weinberg. Za základ „homofobie“ bývá někdy považován strach z neznámého a málo obvyklého. To u vlastnosti, vyskytující se v několika málo procentech, nepřekvapuje. Nositelé těchto obav z nepřírozené sexuality však mohou argumentovat také zřejmou patologičností vlastnosti, která brání fyziologické reprodukční funkci. (Kaňka, 2000)

Podle Weisse označuje homofobie strach, odpor a nedůvěru k homosexualitě jako nepřírozené, odpudivé nebo dokonce hříšné. Pokud má externalizovanou podobu, projevuje se většinou předsudky, stereotypy, nadávkami, posměšky, případně jinými agresivními aktivitami. Takové postoje se objevují v různé míře ve většině společností. V průběhu socializace se ale může stát homofobií internalizovanou, to znamená, že tyto názory má sama

osoba s homosexuální orientací. Je evidentní, že tím se proces coming outu může výrazně zkomplikovat a přinést hluboké psychické problémy. (Weiss, 2002)

Ochrana lesbiček, gayů, bisexuálů a transsexuálních osob před diskriminací se stala v posledních letech samozřejmostí v právním systému Evropské unie. Českou republiku ke krokům v této oblasti zavazuje Smlouva o Evropském společenství, zejména pak článek 13, který byl přijat v rámci smlouvy z Amsterdamu v roce 1997. Politiku v oblasti diskriminace dále upravují direktivy Evropské komise 2000/43/EC a 2000/78/EC. Zákaz diskriminace na základě sexuální orientace se v České republice již stal součástí zákona o zaměstnanosti a Zákoníku práce. (Pechová, 2009)

Domníváme se, že homofobie a diskriminace osob s odlišnou sexuální orientací je v České republice poměrně častý jev. V posledních několika letech došlo sice k liberalizaci názorů naší společnosti na tuto problematiku, ale nepřátelské postoje vůči homosexuálům mají hluboké historické kořeny a stále ještě převládají. Například nadávky se daleko častěji obrazejí k homosexuálním osobám pohlaví mužského nežli k homosexuálním ženám. Navzdory názvu není „homofobie“ skutečnou fobií, ale (často hanlivým) označením kritického postoje k homosexualitě a jejímu praktikování.

Práva sexuálních menšin

Jestliže bychom chtěli postihnout vývoj postoje společnosti a práva k osobám s homosexuální orientací, je možné využít třífázovou strukturu zahrnující „decriminalizaci“, „nediskriminaci“ a „legalizaci partnerských vztahů gayů a lesbiček“ (Waldijk, 2002 in Vaculíková, 2003). Historicky zásadním momentem decriminalizace je rok 1791, kdy byl homosexuální styk vyňat z francouzského trestního řádu. Bývalá Československá socialistická republika dospěla k tomuto kroku již v roce 1961, ale teprve v roce 1990 byl homosexuální styk zrovnoprávněn s heterosexuálním i z hlediska zákonem povolené věkové hranice pohlavního styku. Fáze nediskriminace je charakteristická aplikací antidiskriminačního zákona do právního řádu konkrétního státu. Ten byl v roce 2009 přijat také v České republice, a to v souladu s antidiskriminačními předpisy Evropské unie. V rámci legalizace partnerských vztahů gayů a lesbiček je v ČR od roku 2006 v platnosti zákon o registrovaném partnerství osob stejného pohlaví. V současné době se na přední místo zájmu dostává otázka možnosti adopce homosexuálními páry. (Barbora Krčmářová a kol., 2014)

3 PROBLEMATIKA SEXUÁLNÍ VÝCHOVY V RVP ZV

3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP ZV) patří mezi státní kurikulární dokumenty. Navazuje na Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání a vychází z něj ostatní rámcové vzdělávací programy. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy s platností od 1. září 2012 mění Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, do kterého se doplňují Standardy pro základní vzdělávání. Standardy jsou vytvořeny pro základní úroveň, tedy stanoví nepodkročitelné minimum toho, co musí žák na konci 5. a 9. ročníku základní školy znát a umět. Rámcový vzdělávací program je neustále aktualizován a doplňován novými poznatky. Naposledy byl RVP upraven k 1. 9. 2013.

Rámcový vzdělávací program je v souladu se Školským zákonem a je veřejně dostupný nejen pedagogickým pracovníkům, ale i široké veřejnosti. Je základním a důležitým pomocníkem při tvorbě Školních vzdělávacích programů.

Problematika sexuální výchovy se v primární škole nachází v RVP ZV ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, což je jediná vzdělávací oblast, koncipovaná pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání. Tematicky je rozdělená do pěti okruhů:

Místo, kde žijeme

Lidé kolem nás

Lidé a čas

Rozmanitost přírody

Člověk a jeho zdraví.

A právě okruh **Člověk a jeho zdraví** obsahuje základní informace k této problematice. Podle doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky by se měla sexuální výchova vyučovat již na 1. stupni ZŠ adekvátně věku a stupni rozvoje. Při přechodu na druhý stupeň základní školy by již žáci měli mít elementární znalosti o vztazích v rodině i mimo ni, formách soužití, právech každého člověka, ale také o zdraví a sexuálním zdraví, fungování lidského těla a osobním bezpečí. Tato témata jsou zařazena do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět.

V rámci učiva této oblasti se žáci seznamují se základní stavbou a funkcí lidského těla a životními potřebami lidí. Žáci by měli uplatňovat ohleduplné chování k druhému pohlaví a měli by se orientovat v bezpečných způsobech sexuálního chování mezi chlapci a děvčaty. Do učiva zařazujeme témata týkající se lidského těla, stavba těla, základní funkce a projevy, životní potřeby člověka, pohlavní rozdíly mezi mužem a ženou, základy lidské reprodukce a vývoj jedince. Důležitým okruhem otázek je také péče o zdraví a s tím související zdravý životní styl, denní režim, správná výživa, pitný režim, nemoci přenosné a nepřenositelné, ochrana před infekcemi přenosnými krví, drobné úrazy, prevence nemocí a úrazů a první pomoc. A také v neposlední řadě osobní, intimní a duševní hygiena. Do učiva v rámci vzdělávacího oboru *Člověk a jeho zdraví* musíme také zařadit téma partnerství, manželství, rodičovství, základy sexuální výchovy - rodina, vztahy v rodině, partnerské vztahy, osobní vztahy, etická stránka vztahů a etická stránka sexuality.

Cílem tohoto vzdělávacího okruhu je, aby se žáci orientovali ve světě informací, aby si rozšiřovali slovní zásobu. Měli by dokázat pojmenovat pozorované skutečnosti a chápat rozdíly mezi lidmi, měli by rozvíjet tolerantní chování a jednání na základě respektu. Cílem tohoto okruhu je také, aby si žáci uvědomili, jakou odpovědnost má každý člověk za své zdraví a za zdraví jiných lidí. Měli by dojít k poznání, že zdraví je nejcennější hodnota v životě člověka.

3.2 Očekávané výstupy

Závěrem přikládáme očekávané výstupy z RVP ZV pro první a druhé období.

Člověk a jeho zdraví

Očekávané výstupy – 1. období (1. - 3. ročník)

Žák

- *uplatňuje základní hygienické, režimové a jiné zdravotně preventivní návyky s využitím elementárních znalostí o lidském těle; projevuje vhodným chováním a činnostmi vztah ke zdraví*
- *rozezná nebezpečí různého charakteru, využívá bezpečná místa pro hru a trávení volného času; uplatňuje základní pravidla bezpečného chování účastníka silničního provozu, jedná tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných*

- *chová se obezřetně při setkání s neznámými jedinci, odmítne komunikaci, která je mu nepříjemná; v případě potřeby požádá o pomoc pro sebe i pro jiné; ovládá způsoby komunikace s operátory tísňových linek*
- *reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech*

Očekávané výstupy – 2. období (4. – 5. ročník)

Žák

- *využívá poznatků o lidském těle k vysvětlení základních funkcí jednotlivých orgánových soustav a podpoře vlastního zdravého způsobu života*
- *rozlišuje jednotlivé etapy lidského života a orientuje se ve vývoji dítěte před a po jeho narození*
- *účelně plánuje svůj čas pro učení, práci, zábavu a odpočinek podle vlastních potřeb s ohledem na oprávněné nároky jiných osob*
- *uplatňuje účelné způsoby chování v situacích ohrožujících zdraví a v modelových situacích simulujících mimořádné události; vnímá dopravní situaci, správně ji vyhodnotí a vyvodí odpovídající závěry pro své chování jako chodec a cyklista*
- *předvede v modelových situacích osvojené jednoduché způsoby odmítání návykových látek*
- *uplatňuje základní dovednosti a návyky související s podporou zdraví a jeho preventivní ochranou*
- *rozpozná život ohrožující zranění; ošetří drobná poranění a zajistí lékařskou pomoc*
- *uplatňuje ohleduplné chování k druhému pohlaví a orientuje se v bezpečných způsobech sexuálního chování mezi chlapci a děvčaty v daném věku*

(Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>)

4 SEXUÁLNÍ VÝCHOVA A HOMOSEXUALITA

V této kapitole jsme se věnovali důležitosti sexuální výchovy, která nás ovlivňuje po celý život. Je to téma, o kterém rodiče a učitelé dost neradi s dětmi mluví. Většinou se děti o těchto věcech dozvídají informace od kamarádů nebo spolužáků a tyto informace jsou často velmi zkreslené. Znevažuje se tak to, co by mělo být bráno opravdu velmi vážně, co ovlivňuje člověka na celý život a dělá člověka člověkem.

4.1 Sexuální výchova v rodině a ve škole

Významnou oblastí, která ovlivňuje vztah společnosti a gay-lesbické minority, je vzdělávání. V České republice se naštěstí nedá mluvit o tom, že by školy a další vzdělávací instituce cíleně šířily nepravdivé či nenávislné informace o gayích a lesbách, ale zároveň nemůžeme tvrdit, že učitelé mají dostatečné znalosti z této oblasti a že je předávají svým žákům. Můžeme jen doufat, že školská zařízení budou mít zájem se v této oblasti vzdělávat a budou se zajímat o aktuální informace z této oblasti. Především se to týká učitelů, výchovných poradců, metodiků prevence a dalších pedagogů.

Dítě zjistí poměrně brzy, že existuje něco, co vědět nemá, co před ním rodiče tají – nějaký tajemný, zakázaný svět sexuality. Každá snaha dítěte o proniknutí do světa sexuality vede rodiče i učitele k rozpakům, a to často už při první otázce, jak vznikají děti a jak se dostávají na svět. Většina rodičů se snaží mluvit pravdu, to znamená, že už neříkají, že děti nosí vrány nebo že se kupují v nemocnici, jak se to říkalo dříve. Ovšem vysvětlení, že dítě vzniká v břiše matky a že k tomu, aby vzniklo, se musí mít tatínek a maminka rádi, stačí obvykle jen pro začátek. Když začínají být otázky dětí dotěrnější a častější, dokáže jen malá část rodičů odložit svoje vlastní zábrany a otevřeně, pravdivě a do detailů si s dětmi pohovořit o tom, co je tak nesmírně zajímavá. (Donát, Donátová, 2007)

Otevřená komunikace je důležitá hlavně především z toho důvodu, aby děti byly informovány o nebezpečí, které jim hrozí v podobě nejrůznějších forem zneužití, sexuální kriminality, nebezpečí, které jim hrozí ze strany pohlavních chorob a drogové závislosti. Jen informovaný jedinec se může riziku vyhýbat, jen ten se dovede chovat preventivně, jen ten se dokáže bránit a jen takový člověk se může svobodně rozhodnout, jak se má v sexuální oblasti chovat. (Donát, Donátová, 2007)

Sexuální výchova je nedílnou součástí všestranné výchovy jedince. Charakter této výchovy vymezuje World Health Organization (dále jen WHO): „*Podstatu a cíle sexuální výchovy tvoří vše, co přispívá k výchově celistvé osobnosti, schopné poznávat a chápat sociální, mravní, psychologické a fyziologické zvláštnosti jedinců podle pohlaví a díky tomu zformovat optimální mezilidské vztahy si lidmi svého i opačného pohlaví*“ (Janiš, Marková, 2007)

Nejen rodina, ale i škola, má zájem o co nejkompexnější přípravu žáka do reálného života. Mediální kampaň v roce 2010 byla vedena ve snaze přesunout sexuální výchovu do prostředí rodiny. Objevovaly se požadavky směrem ke škole na sdělení obsahu sexuální výchovy a nabízí se zároveň otázka "umí rodiče žáky řádně a objektivně poučit?" Je zapotřebí si uvědomit, že rodiče nemají objektivní informace a v případě, že je mají, mohou jim chybět odpovídající dovednosti k samotnému sdělení. Vždyť ani samotní současní rodiče neprošli odpovídajícím vzděláním. Rezervy ve škole spočívají především v hromadné formě výuky bez ohledu na věkové a individuální zvláštnosti, ale také v nedostatečné přípravě ochotných učitelů, stejně tak v rozličné úrovni rozsahu a obsahu témat sexuální výchovy. V představách laické veřejnosti bohužel často převládá mylná představa o obsahu prezentovaných poznatků ve školní výuce. (Dostupné z: <http://www.vychovakezdravi.cz/clanky/sexualni-vychova.html>)

Mezinárodní federace plánovaného rodičovství (International Planned Parenthood Federation – IPPF) zaujala k sexuální výchově toto stanovisko: „*Hlavním cílem školní výchovy je připravit mladé lidi pro život v dospělosti a pro jejich role ve společnosti. Jestliže sexualita, manželství a rodinný život jsou důležitým prvkem v životě většiny obyvatelstva, potom zcela jistě je logickou a nutnou povinností školy připravit mladé lidi i pro tuto oblast. Sexuální výchova musí být pokládána za jednu část celkové školní výchovy, která zprostředkovává dětem a mladým lidem informace nutné k tomu, aby byli schopni vytvořit si správný názor, úsudek i postoje.*“

Naprosto neoddělitelnou složkou výchovy ke zdraví je sexuální výchova. Ta je pojímána jako bio-psycho-sociální kategorie. V souladu s vývojovými předpoklady, poznávacími možnostmi a postupně získávanými zkušenostmi žáků z každodenního života směřuje výuka v této oblasti k tomu, aby si žáci osvojili a kultivovali odpovědné chování, rozhodování a komunikaci v situacích souvisejících s aktivním zdravím, rodinným způsobem života, partnerskými vztahy a v neposlední řadě rodičovstvím. Důležité je, aby jejich vstup do

dospělosti byl provázen odpovědným přístupem ke zdraví a založení rodiny. (Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/247/sexualni-vychova.html/>)

Sexuální výchova na základních školách musí být realizována na základě specifických principů, které vyjadřují zobecněnou společenskou zkušenost a zvyšují efektivitu výchovy ve vztahu ke specifikaci jednotlivých věkových kategorií dětí.

Mezi nejzákladnější principy v sexuální výchově patří:

- Princip komplexnosti (rozvíjet všechny obsahové oblasti najednou a ve všech rovinách)
- Princip důvěry (přátelsky výchovně působit a podávat pravdivé informace)
- Princip přiměřenosti (uplatnit hledisko biologické, psychické a sociální zralosti)
- **Princip etičnosti (výchovně působit v souvislosti se žádoucím mravním chováním včetně tolerance k sexuálním menšinám např. homosexuálním)**
- Princip vědeckosti (předávat pravdivé poznatky na současné úrovni vědeckého poznání s přihlédnutím k úrovni dítěte a jeho poznání)
- Princip koedukovanosti (společně výchovně působit na chlapce i na dívky, nerozdělovat je podle pohlaví a nevymezovat pro ně specifická témata)
- Princip aktivní spolupráce s dítětem (zvolit vhodné metody, výchovné prostředky)
- Princip spolupráce primární školy s rodiči (předat základní informace o významu a průběhu sexuální výchovy, respektovat postoje rodičů, uplatnit individuální přístup). (Rašková, 2007)

4.2 Sexuální a reprodukční práva

Mezinárodní federace plánovaného rodičovství (International Planned Parenthood Federation – IPPF) schválila v roce 1995 dokument Charta sexuálních a reprodukčních práv. Tento dokument představuje etický rámec práva na sexuální a reprodukční zdraví.

Sexuální a reprodukční práva jsou práva a svobody týkající se jednotlivců stejně jako párů. Charta má charakter právního dokumentu, neboť vychází z uznávaných mezinárodních norem o lidských právech. Je zde definováno 12 práv:

- Právo na život
- Právo na svobodu a osobní bezpečnost
- Právo na rovnost a ochranu proti všem formám diskriminace
- Právo na soukromí
- Právo na svobodu myšlení
- Právo na informace a vzdělání
- Právo rozhodnout se, zda uzavřít sňatek, založit a plánovat rodinu
- Právo rozhodnout se, zda a kdy mít děti
- Právo na zdravotní péči a ochranu zdraví
- Právo užívat plodů vědeckého pokroku
- Právo na svobodu shromažďování a politickou účast
- Právo na ochranu proti mučení a špatnému zacházení

Tento mezinárodní dokument tvoří základní rámec pro obsahovou náplň tematického celku sexuální výchova na všech stupních vzdělávání. Klíčové pro vzdělávání a odůvodnění proč učit sexuální výchovu na všech stupních základních škol, je *Právo na informace ve vzdělávání*. Nesmíme ale zapomínat na věkové zvláštnosti dětí a k tomu přizpůsobovat obsahovou náplň výuky sexuální výchovy.

Právo na informace ve vzdělávání

- Každý má právo na přístup ke vzdělání a k pravdivým informacím týkajícím se jeho sexuálního a reprodukčního zdraví, práv a odpovědnosti, které berou v úvahu specifika jeho pohlaví.
- Každý má právo na dostatečné vzdělání a informace, aby bylo zajištěno, že jakékoliv rozhodnutí týkající se jeho sexuálního a reprodukčního života bude činěno s jeho plným svobodným a informovaným souhlasem.
- Každý má právo na plnou informovanost o relativních přednostech, nebezpečích a účinnosti všech metod regulace plodnosti a prevence neplánovaného těhotenství. (Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/247/sexualni-vychova.html/>)

4.3 Pedagogové a sexuální výchova

Šulová upozorňuje na to, že je třeba posilovat žádoucí chování dětí a mládeže, a to kontinuálně. Považuje za málo efektivní jednorázové, byť kvalitní přednášky. A zdůrazňuje, že je třeba dlouhodobě působit a formovat postoje žáků, s respektem k jejich vývojovým možnostem. Je třeba si ale uvědomit, že ve funkčních rodinách toto zcela běžně zajišťují rodiče a další členové rodiny, ale krizovou skupinou jsou právě děti ze sociálně slabých poměrů, kde rodina tuto funkci správně neplní. Šulová považuje za nutné, aby se probíraná problematika témata dostala právě k dětem z těchto zmiňovaných rodin. V tomto smyslu má zde nezastupitelnou úlohu škola, kam děti pravidelně docházejí a kde je možné v relativně klidném a nestresujícím prostředí probrat vše potřebné. Co se týče výuky, tu by měli zajišťovat odborně připravení lektori nebo učitelé, kteří budou mít tuto výuku jako další aprobaci a ve škole budou plnit roli například výchovného poradce. Tedy pedagogové speciálně připravení pro výuku sexuální výchovy. (Šulová, 1995)

Janiš poukazuje na to, že významné místo v systému sexuální výchovy zaujímá třídní učitel. Nejen proto, že často zná velice podrobně rodinné prostředí svých žáků, ale vzhledem ke své výchovné úloze integruje výchovné vlivy ostatních pedagogických pracovníků. V této souvislosti systém sexuální výchovy očekává pověření pedagogického pracovníka řešením vzniklých výchovných problémů se sexuálním pozadím, exponování specifických témat a

zajišťováním odborníků, jako jsou například lékaři, psychologové a právníci, na výchovné akce školy. (Janiš, 1993)

Podobný názor zastává i Augustyn (1998) a dodává, že sexuální výchova ve škole nemůže být chápána rodiči ani vedením školy, jako přenášení osobní zodpovědnosti za sexuální výchovu na vychovatele nebo školu. Podle něj zůstává nejlepším místem sexuální výchovy dítěte vždy a jen rodina. Rodiče by se tedy neměli vzdávat sexuální výchovy svých dětí ani v okamžik, když tento předmět vyučuje škola. Měli by se živě zajímat o to, jakým způsobem se sexuální výchova v rámci výuky tohoto předmětu uskutečňuje a jaké informace jsou jejich dětem zprostředkovávány.

Obsah hodin věnovaných sexuální výchově záleží především na učiteli, který dané téma s dětmi probírá. Je tedy v nejlepším zájmu dětí i školy, aby učitelé byli obeznámeni s tématem homosexuality, měli k dispozici informace pravdivé a ověřené a znali odpovědi na otázky, které jim děti budou k tomuto tématu klást. Učitelé bez řádného pedagogického vzdělání v této oblasti nemohou být dětem kvalitními učiteli. Správně informovaný a aprobovaný učitel má v sexuální výchově jedinečnou možnost formovat žáky v lidi tolerantní k odlišnostem a zodpovědné v sexuálním chování.

Závěrem této kapitoly zmíníme názor gynekologa a porodníka MUDr. Alexandra Bartáka, který v časopise Rodina a škola na otázku týkající se problematiky sexuální výchovy na základních školách se vyjádřil: „*V rámci výuky biologie by se mělo učit o lidském rozmnožování. A nikoliv tuto kapitolu cudně vynechávat se slovy „to si přečtete v učebnici“ a místo toho děti učit, jaké enzymy vytváří slinivka břišní.(...) Kdyby tak už jen proto, že s rozmnožováním a věcmi kolem toho se setkají děti v praxi skoro určitě, zatímco bez znalosti mechanismu trávení se docela dobře obejdou. Možná by se to mělo učit i docela brzy, snad i na prvním stupni. Ale přímo sexuální výchovu bych za nutnou nepovažoval, už jen proto, že takové pokusy často dopadají tristně.*“ Tento názor dále zdůvodňuje: „... že třetina pedagogů není schopna přímo z podstaty své osobnosti sexuální výchovu provádět. Nemyslím, že by byli špatní pedagogové, ale problém je právě v tom, že erotika se týká osobně opravdu každého, každý k ní má nějaký osobní vztah.“ (BARTÁK, Alexandr. Učitelky by neměly učit o sexu. Rodina a škola. 2015, ročník LXII, s. 8)

Pokud si shrneme výše uvedená sdělení, vyplývá nám, že nezastupitelnou roli v sexuální výchově sehrává nejbližší okolí dítěte, nejčastěji rodiče, a to především v citové rovině a rovině sociálního vzoru. Nezastupitelná role v oblasti zprostředkování sexuální

výchovy je však přiznávána erudovanému učiteli. Sexuální výchova, ideálně předávaná zkušeným pedagogem, vychází ze základních výše uvedených principů, je cílena, zpětně kontrolována a korigována.

4.4 Sexuální výchova v zahraničí

Problematika výuky sexuální výchovy není aktuální jen v České republice, ale toto téma je tématem celosvětové důležitosti. Zkušenosti z realizace sexuální výchovy v zahraničí uvádí ve Sborníku z kongresu v Pardubicích v roce 2006 Doc. PhDr., PaedDr. Kamil Janiš, CSc. Janiš se zmiňuje, že v rámci Evropské unie by se měl zachovat jednotný přístup k výuce sexuální výchovy v oblasti školství, přesto dbát na národní specifika. Na mezinárodním poli se začaly otázky sexuální výchovy řešit až po druhé světové válce. Tuto problematiku otevřeli k jednání především lékaři. Ve své době byly průkopnické výzkumy A. C. Kinsey (1948, 1953), věnující se lidské sexualitě. Teprve v sedmdesátých letech 20. století je ve světě uznávaná potřeba sexuální výchovy. Diskutuje se o ní z ohledu na etiku a pedagogiku. Do škol se výuka zavádí pod rozličným pojmenováním. Například v Norsku se v roce 1971 zavádí do škol povinný předmět „Lidská sexualita“, o tři roky později byl přejmenován na „Rodina“. Ve stejném roce se oba předměty slučují pod názvem "Učit se žít společně".

Mezi země s dlouholetou tradicí v oblasti sexuální výchovy patří nepochybně Švédsko. Řešení otázek souvisejících se sexuální výchovou spadá již do 30. let. První ucelená koncepce vznikla ve Švédsku v roce 1942, ale plné realizace se dočkala až po druhé světové válce. Švédsko dnes představuje jednu z mála zemí na světě, kde se úspěšně daří snižovat počet sexuálně přenosných chorob, kde najdeme nejnižší počet mladistvých matek a kde se podle lékařských statistických údajů vyskytuje i relativně nejméně sexuálně patologických jevů. Uvedený stav je důsledkem nejen dlouhodobé realizace koncepce sexuální výchovy mezi dětmi a mladistvými, ale i širokou nabídkou doplňkových akcí.

Na závěr ještě uvádíme příklad z Velké Británie, kde jsou přednášky o sexualitě upravené zákonem, který jejich realizaci ponechává na rozhodnutí ředitelů škol. Učitelé ale musí vždy metodický plán realizace sexuální výchovy konzultovat s rodiči dětí. Školský zákon (2000) klade školám povinnost respektovat věkové a individuální ohledy při samotné realizaci, brát ohled na kulturu žáků a učitelé nesmějí používat „nevhodné formy a metody výuky“. (Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2006102103>)

4.5 Faktory ovlivňující komunikaci o sexualitě

Rodiče mají jedinečnou pozici k tomu, aby preventivně působili na své děti a to jednak včas, ale také zároveň v souladu s rodinnými hodnotami. Mají možnost jim předat důležité informace a normy ještě před tím, než začnou sexuálně žít. (Wyckoff et.al., 2008, str. 650)

Ukazuje se, že na sexuální chování dětí a adolescentů má vliv mnoho faktorů. Mezi důležité činitele patří především otevřená komunikace s rodiči a učiteli. Vliv rodičů a důležitost jejich participace na formování sexuálního chování potvrzují mnohé studie, které poukazují na to, že preventivní programy týkající se sexuality jsou efektivnější, pokud jsou do nich zapojeni i rodiče adolescentů. (Baier, Wampler, 2008)

Jaká pravidla tedy dodržovat při komunikaci o sexualitě? Důležitá je především přátelská, neformální komunikace. Rodiče i učitelé by měli být vnímaví, klidní a otevření. Naproti tomu, pokud mají děti dojem, že jsou vyslýcháni a kontrolováni, snižuje se jejich ochota o sexu komunikovat. Pokud se rodičům podaří vytvořit atmosféru podporující vzájemnou interakci, zvyšuje to ochotu dětí věnovat se intimním tématům. (Jan Kaňák, 2014)

Z hlediska toho, o čem se vlastně mluví, se komunikace s rodiči zaměřuje hlavně na pohlavní zdrženlivost a využívání antikoncepce. Rozhovory s vrstevníky jsou zaměřeny na sexuální vztahy. Podle Ballard a Morrise (1998) jsou rodiče primárním zdrojem informací především v průběhu dětství. Tematicky se rozhovory s vrstevníky dotýkají HIV/AIDS, antikoncepce, pohlavního styku, těhotenství, sexuální zdrženlivosti a také zahrnují vtipy týkající se sexuality a sdílení sexuálních zážitků. A právě jak rodiče, tak vrstevníci i televizní média mají vliv na to, jaké postoje ohledně sexuality dětí a dospívající mládež prezentují a jaké postoje získávají. Ukázalo se, že na postoje, které se týkají sexuální svobody, mají vliv na prvním místě média, následovně vrstevníci a až poté rodiče. Rodiče mají vyšší vliv na postoje týkající se vhodnosti sexu po uzavření manželství. Na postoje týkající se důležitosti lásky ve vztahu nebyl prokázán rozdíl ve vlivu mezi vrstevníky, rodiči a médii. (Epstein, Ward, 2003, in Kaňák a kol., 2014)

Oblasti, o kterých se komunikuje, je mnoho, například: věková hranice pro legální pohlavní styk, sexuální aktivity, změny v průběhu puberty a dospívání, těhotenství, antikoncepce, pohlavně přenosné choroby, bezpečný sex a homosexualita. Poslední sledovaná oblast by neměla být opomíjena. Barbora Krčmářová (In Kaňák a kol., 2014) zastává názor, že by se dospívající měli seznámit s tím, že existují lidé, které přitahují osoby stejného

pohlaví. Důležité je zdůraznit, že to ale neznamená, že by byli homosexuálové divní nebo by bylo třeba je nějakým způsobem léčit. Je to stejně v pořádku, jako je v pořádku být přitahován partnerem či partnerkou opačného pohlaví. Takovýto přijímací postoj pak usnadní případný „coming out“. (Coming out je v širším smyslu označení procesu, během kterého člověk rozpoznává a akceptuje svoji menšinovou sexuální orientaci.)

4.6 Důvody komunikace o homosexualitě

Aktuální kapitola se zamýšlí nad komunikací dětí, rodičů a pedagogů o homosexualitě a problémy s touto oblastí úzce související.

Dětem by se měl věnovat čas a porozumění. Měli bychom jim naslouchat a být připraveni zodpovědět jim na všechny kladené otázky. Důležité je překonat stud a otevřeně s nimi hovořit i na takto choulostivé téma, jakým homosexualita bezesporu je.

Z předchozích kapitol jasně vyznívá důležitost vzájemné komunikace. Informovanost předchází, či zmenšuje riziko, které jim hrozí v podobě nejrůznějších forem zneužití, sexuální kriminality, nebezpečí, které jim hrozí ze strany pohlavních chorob či drogové závislosti. Nelze vynechat ani choulostivá témata, kterým je i studovaná homosexualita.

Důležité je začít si povídat, dokud jsou děti ochotné naslouchat, a to je především v tomto sledovaném období, tj. v období mladšího školního věku. Mohlo by se totiž stát, že v pozdějším období puberty nebo dospívání by bylo už pozdě. Komunikovat by měli především rodiče dětí, ale i pedagogové ve školách.

Téma homosexuality by se mělo zcela jistě objevit i ve výuce na základních školách, a to v předmětech jako jsou rodinná výchova, občanská výchova, přírodověda nebo přírodopis. Množství informací o lidské sexualitě, které žáci na základní škole obdrží, plně závisí na učiteli, a to především na tom, jak je schopen s žáky mluvit o tomto citlivém tématu. Pravdou je, že mnoho učitelů se tomuto tématu vyhne se slovy, že žáci již všechno vědí. Jak již víme, opak bývá pravdou. Mezi žáky se šíří informace, které jsou často zkreslené či nepravdivé, a dítě tak získává falešné představy o vztazích mezi mužem a ženou, o sexu či o sexuálních orientacích či odchylkách. Sexuální výchova v přiměřeném rozsahu je nástrojem, jímž v žácích může učitel vybudovat základy pro zdravý sexuální život. Protože dítě, které je ve škole informováno o homosexualitě jako o variantě sexuální orientace, je schopné se se svou případnou odlišnou sexuální orientací vyrovnat lépe než žák, který ve škole ani doma nedostal informace dostatečné k tomu, aby svou odchylku v budoucnu přijal.

Jedno z nejnáročnějších období, které homosexuálně orientované jedince čeká, je proces sebezpřijetí a vyrovnání se s homosexuální orientací, takzvaný „comingout“. Ten může být podle Weisse (2010) definován jako: *vnitropsychický konflikt mezi internalizovanou homofobií, nebo která zahrnuje zvnitřnění a ztotožnění se se sociálními negativními postoji k homosexuální orientaci na straně jedné, a nově rozpoznaným nebo alespoň podstatně uvědomovaným vlastním erotickým zaměřením.*

V tomto období se zvyšuje riziko společenské diskriminace a psychosomatických jevů včetně depresí, sebevražednosti a nadměrného užívání návykových látek. Bylo zjištěno, že třetina starších homosexuálů o sebevraždě v souvislosti s homosexuální orientací přemýšlí, ale co je opravdu zarážející, u teenagerů je to však téměř polovina.

Nejčastějším obdobím, kdy „comingout“ začíná, je období puberty a proto by měli rodiče nebo škola na toto krizové období děti dobře připravit. Nejobtížnější součástí této fáze je svěřením se se svými vnitřními pocity rodičům. To někdy vyžaduje psychologickou a edukační intervenci. A s jistotou můžeme říci, že těsnější rodinné vztahy vedou k časnějšímu svěřením a k příznivějšímu průběhu „comingout“. Naopak nedostatečná emoční podpora činí gay muže a lesbické ženy ještě více zranitelné při negativních reakcích okolí.

Nejen psychologické faktory, ale též zdravotní problémy mohou komplikovat homosexuálům život. A patří mezi další důvody, proč bychom měli hovořit na toto téma a varovat je před rizikem různých sexuálně přenosných chorob. Existuje několik chorob, jejichž prevalence je u homosexuálně chovajících se osob vyšší. Patří sem především sexuálně přenosné choroby a některé psychiatrické poruchy a nemoci. Například můžeme uvést depresi, alkoholismus a užívání drog. Také se častěji vyskytují některá maligní onemocnění (např. prostaty, prsů, gynekologických orgánů). Homosexuálně orientovaní jedinci se vyhýbají vyšetření lékaře z obav prozrazení své orientace a netolerantních postojů okolí. (Weiss, 2010)

V neposlední řadě by neměla být opomenuta výchova dětí k toleranci a otevřenosti k minoritám. Toho nejlépe dosáhneme, pokud dítě vidí příkladný vzor ve svých rodičích.

Shrnutí teoretických poznatků

V předchozích kapitolách jsme se věnovali charakteristice žáka mladšího školního věku a psychickým činitelům jeho vývoje. A následně veškerým, již známým aspektům homosexuality. Zmínili jsme se o tom, co je to homosexualita, definovali jsme si pojmy – homosexualita, gay, lesba, nemoc a normalita. Také jsme si uvedli, jaké je zastoupení homosexuálů v populaci a jaké jsou teorie o vzniku homosexuality. Dále jsme věnovali kapitolu diskriminaci a homofobii, která výrazně ovlivňuje názor na homosexualitu. Také jsme se stručně zaměřili na historii homosexuality. A v poslední kapitole jsme hovořili o důležitosti sexuální výchovy na základních školách a důležitých faktorech ovlivňujících komunikaci o sexualitě.

Na teoretickou část diplomové práce bude následně navazovat část empirická, kde si stanovíme cíle a výzkumné předpoklady. Také si charakterizujeme zkoumaný soubor a vysvětlíme použité metody. A na závěr praktické části si vyhodnotíme výsledky výzkumu.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V této části diplomové práce jsme se pokusili zjistit, jaké jsou obecné poznatky dětí o homosexualitě a jaké jsou jejich osobní názory. Zda už v tomto raném věku mají nějaké předsudky vůči homosexuální menšině. Zda a jakým způsobem se podílí škola, rodiče nebo blízká rodina na jejich vzdělávání v této oblasti.

V empirické části diplomové práce byl uskutečněn kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření u žáků 3. – 6. ročníku základních škol.

Pro utřídění zjištěných dat byla použita takzvaná „čárkovací metoda“.

Cíle výzkumu

Cíle výzkumu byly stanoveny před samotným zpracováním diplomové práce.

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zjistit, jak vnímají žáci mladšího školního věku homosexualitu a jaké jsou jejich znalosti ohledně studovaného tématu.

Dílčím cílem této práce bylo ověřit si, jestli mají děti ve svém věku nějaké předsudky vůči homosexualitě a kdo nejvíce ovlivňuje jejich názory a postoje. Dalším dílčím cílem bylo zjištění, z jakých zdrojů čerpají informace k dané problematice a na koho by se v případě nevědomosti obrátili.

Výzkumné předpoklady

Předpokladem bylo, že žáci mladšího školního věku nemají velkou povědomost o homosexualitě. Dále jsme se domnívali, že v tomto věku nemají děti ještě mnoho předsudků vůči homosexuálně orientovaným jedincům. Výzkumné předpoklady jsme chtěli od studentů mladšího školního věku potvrdit nebo vyvrátit.

Předvýzkum

Předvýzkum proběhl asi měsíc před samotným šetřením. Hlavním důvodem předvýzkumu se stala potřeba ověřit si, zda respondenti správně pochopí otázky nebo bude nutné dotazník nějak upravit. Předvýzkumu se účastnilo pět žáků pátého ročníku a pět žáků třetího ročníku. Celkem tedy deset respondentů. Ukázalo se, že žáci položkám v dotazníku rozumí, tudíž se nemusí nijak upravovat. Bylo ale zjištěno, že je potřeba žákům dotazník

představit a jednotlivé položky s nimi před vyplněním krátce projít a upozornit je především na to, že u každé otázky musí být nějaká odpověď. Po sesbírání dat z předvýzkumu se totiž ukázalo, že někteří respondenti bohužel nevyplnili všechny položky.

5.1 Charakteristika zkoumaného souboru

Dotazník byl určen žákům třetího až šestého ročníku základních škol, tedy respondentům ve věkovém rozmezí 8 - 12 let. Tyto ročníky byly vybrány z důvodu ukončení prvního a druhého období primárního vzdělávání. Jedná se tedy o žáky středního školního věku. Dotazník byl určen převážně žákům prvního stupně, ale oslovili jsme i žáky šestého ročníku, jelikož jejich znalosti se stále ještě opírají o znalosti získané na prvním stupni základních škol.

Celkový počet zkoumaného souboru je 106 žáků, z toho v poměru 63 chlapců ke 43 dívkám. Žáci byli vybráni ze Zlínského kraje, konkrétně z měst Valašského Meziříčí, Rožnova pod Radhoštěm a vesnic Zašová, Veselá a Střítež nad Bečvou.

Výzkumné šetření probíhalo převážně během vyučovacích hodin daných ročníků, vždy po domluvě s vyučujícím. Dotazník byl respondentům zadáván osobně. Byl jim stručně představen a vysvětleny jednotlivé otázky. Dotazník žáci vyplnili naprosto samostatně a pak také dotazníky osobně odevzdali. Na zodpovězení všech otázek stačilo respondentům přibližně dvacet minut.

Vzhledem k velikosti zkoumaného vzorku, tj. 106 žáků, není možné zobecňovat výsledky tohoto výzkumu na všechny děti mladšího školního věku.

Výzkumné šetření probíhalo od října 2015 do prosince 2015.

5.2 Použité metody

K výzkumnému šetření jsme použili metodu anonymního dotazníku, která je jednou z metod kvantitativně orientovaného výzkumu. Gavora (2000, s. 99) dotazník spojuje s procesem dotazováním, tedy kladením otázek a charakterizuje ho jako „*způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.*“

Dotazník pro žáky obsahuje třináct otázek, které jsou zaměřeny hlavně na jejich znalosti a názory z oblasti homosexuality. Jedná se tedy o kvantitativní výzkum.

Dotazník je jedna z nejčastějších metod zjišťování údajů v pedagogickém výzkumu. Na rozdíl od metody interview, které je určeno převážně pro získávání informací od většího počtu respondentů. Umožňuje získat velké množství údajů při poměrně malé časové dotaci, je

tedy zcela jistě velice ekonomickým výzkumným nástrojem. Skalková (1983) uvádí, že nutnou podmínkou pro vytvoření relevantního dotazníku je jasná a srozumitelná formulace cíle dotazníku ve vztahu k vybranému problému. Důležitá je předem promyšlená, která obsahuje vstupní část, skládající se z úvodu, v němž autor představí nejen sebe, ale i cíle dotazníku a obsahuje také pokyny pro vyplňování. Druhá část je věnována samotným otázkám dotazníku. V závěrečné části nesmí chybět poděkování respondentovi za spolupráci. Velkou výhodou dotazníkové techniky je ekonomičnost, která umožňuje získat informace od velké skupiny respondentů za poměrně krátký čas. Nelze ani opomenout snadná organizace a finanční nenáročnost dotazníku.

Dotazník pro žáky

Dotazník pro žáky se skládal ze tří částí:

- úvodní instrukce k vyplnění dotazníku
- faktografické otázky
- vlastní dotazník složený z třinácti položek

Úvod dotazníku obsahoval zjišťovací demografické údaje.

Položky I. a II. se týkaly osobních údajů – pohlaví a věku žáků.

V otázkách 1, 2, 3, 4 a 5 jsme se zaměřili na znalost pojmů z oblasti homosexuality.

Otázky 6 a 7 se dotýkají osobních názorů žáků na homosexualitu.

V otázkách 8, 9, 10, 11 a 12 jsme zjišťovali, z jakých zdrojů získávali žáci nejvíce informací z probírané oblasti.

V poslední otázce číslo 13 se žáci mohli volně vyjádřit k tématu homosexuality.

V dotazníku jsme použili jak položky uzavřené, tak i otevřené.

Otevřené položky respondentovi nepředkládají žádný výběr odpovědi, ale mohl se k dané otázce volně vyjádřit. Otevřené otázky byly otázky číslo 1, 4, 5, 6 a 13.

Uzavřené otázky byly položky číslo 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11 a 12.

Všechny otázky byly položeny jasně a srozumitelně.

Žákům bylo poskytnuto dostatek času na vyplnění všech otázek.

5.3 Postup při sběru dat

V empirické části diplomové práce byl uskutečněn kvantitativní výzkum v podobě anonymního dotazníkového šetření. Celkem bylo rozdáno 140 dotazníků, vráceno bylo pouze 106 dotazníků. Žáci byli vybráni z měst Valašské Meziříčí a Rožnov pod Radhoštěm a z okolních vesnic Zašová, Veselá a Střítež nad Bečvou. Dotazníky byly předány respondentům ve věku 8 – 12 let osobně nebo prostřednictvím jejich třídních učitelů. Sběr dat probíhal od října roku 2015 do prosince 2015.

5.4 Vyhodnocení výsledku výzkumu

Nejdříve byly stanoveny výzkumné cíle a vybrána vhodná metoda pro utřídění dat tj. „čárkovací moteta“ a následně přišlo na řadu vyhodnocení výsledků. Získané informace byly zapsány do tabulek a grafů. Získané výsledky byly zapsány do tabulek četnosti, byly znázorněny pomocí grafů a vyjádřeny procentuálně. Každá položka je také doplněna doplňujícím písemným komentářem.

V tabulkách a grafech byly použity tyto zkratky:

Absolutní četnost – značíme: N

Relativní četnost – značíme: %

Výsledky výzkumu a jejich analýza

Celkem dotazovaných dětí: 106

- z toho dívek: 43
- chlapců: 63

Vyhodnocení jednotlivých položek z dotazníku pro žáky do tabulek a grafů

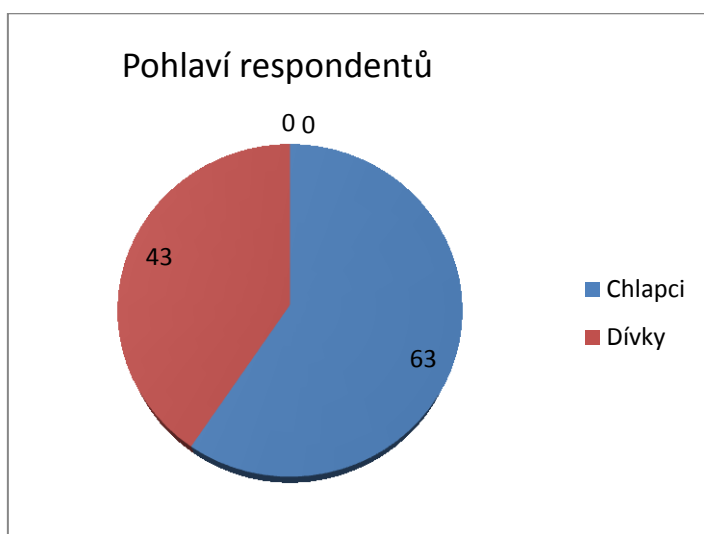
Osobní údaje

1. Položka: Pohlaví

Tabulka č. 1 – pohlaví respondentů (žáků)

chlapci	dívky
63	43

Graf č. 1 – Znázorňuje pohlaví respondentů (žáků)

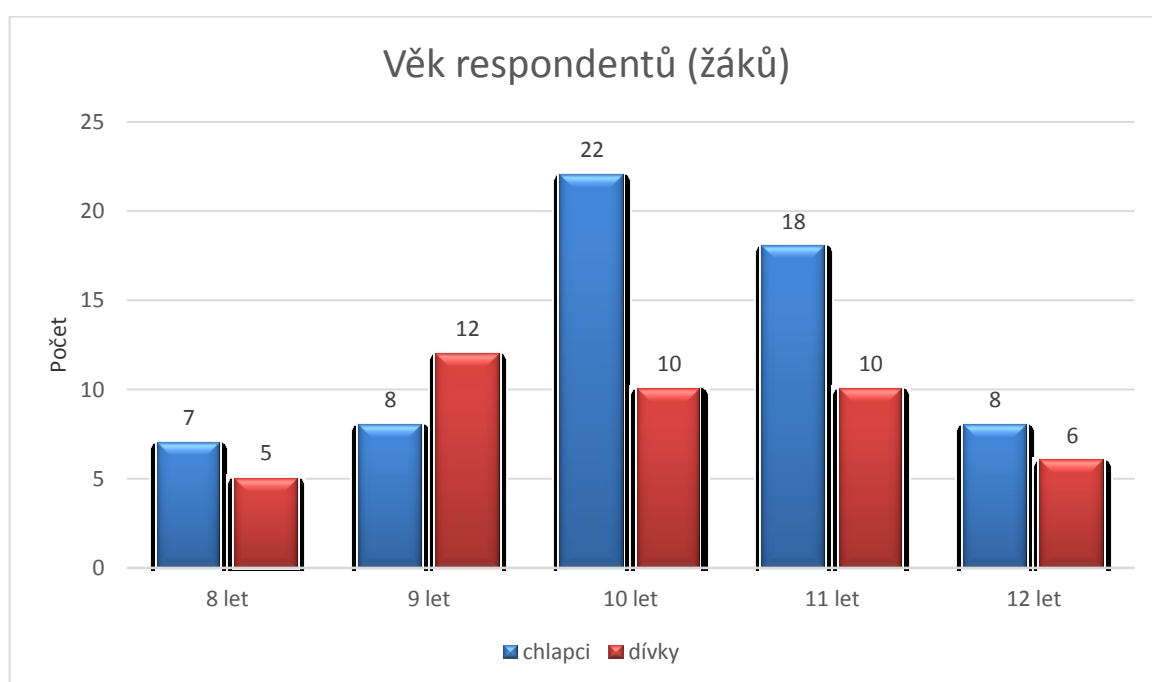


2. Položka: Věk

Tabulka č. 2 – věk respondentů (žáků)

Věk	chlapci	dívky
8 let	7	5
9 let	8	12
10 let	22	10
11 let	18	10
12 let	8	6

Graf č. 2 – věk respondentů (žáků)



Otázka číslo 1

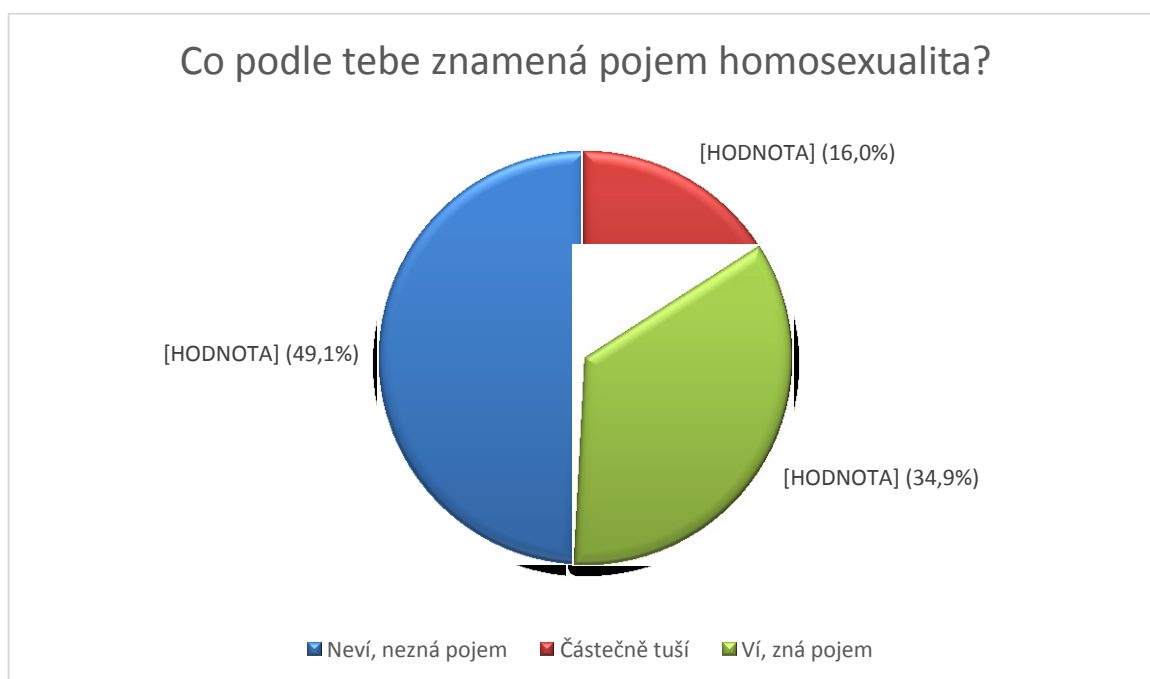
Napiš, co podle tebe znamená pojem homosexualita.

Touto otázkou s volnou odpovědí jsme zjišťovali znalosti žáků o dané problematice. Žáci měli vlastními slovy odpovědět na zadanou otázku.

Tabulka č. 3 – vyhodnocení otázky č. 1

Odpověď	Počet N	Zastoupení %
Neví, nezná pojem	52	49,1
Částečně tuší	17	16,0
Ví, zná pojem	37	34,9
Celkem	106	100

Graf č. 3 – vyhodnocení otázky č. 1



Shrnutí: Respondenti měli prostor na to, aby se volně rozepsali a vysvětlili pojem homosexualita.

Vycházíme-li z definice homosexuality autorů Brzka a Pondělíčkové, kteří definují homosexualitu takto: „Homosexualitou rozumíme trvalou citovou a erotickou preferenci osob stejného pohlaví. Je to celoživotní, neměnný a nezvolený stav, charakterizován tím, že jeho

nositel je pohlavně přitahován a vzrušován převážně či výlučně osobami stejného pohlaví.“ (Brzek, Pondělíčková 1992), tak jsme zjistili, že polovina žáků (49,1%) pojem nedokázala přesně a pravdivě popsat. Správně dokázalo odpovědět jen 37 žáků z celkového počtu 106 respondentů. 52 žáků z celkového počtu na tuto otázku odpověď neznalo, tedy neodpověděli. Podle uvedeného grafu je jasně vidět, že s tímto termínem měli mnozí velké problémy.

Nejčastější správné odpovědi žáků:

Je to, když se miluje kluk s klukem a holka s holkou.

Když se mají rádi holka a holka a kluk s klukem.

Když muž má rád muže a žena ženu.

Pokud se dva lidé stejného pohlaví milují.

Kluk s klukem se milují a holka s holkou.

Člověk na stejné pohlaví.

Je to, když se mají rádi lidé stejného pohlaví.

Když nějaký kluk chodí s klukem, prostě jsou to gayové.

Když kluk s klukem a holka s holkou se milují.

Když muže nebo ženu přitahuje stejné pohlaví.

Člověka přitahuje stejné pohlaví.

Další odpovědi:

Když holka s holkou nebo kluk s klukem.

Je to když muž miluje muže.

Prostě to znamená, že se dva kluci drží za ruce.

Chlap, který miluje chlapa.

Je to nemoc, když se má rád kluk s klukem a holka s holkou.

Je to odlišná sexuální orientace, kde se mají rádi dva muži.

Když kluk miluje kluka a nelíbí se mu holky.

Nesprávné odpovědi:

Je to sex.

Nevím, jak to vysvětlit.

Je to sex s manželkou.

Je to hnusné.

Otázka číslo 2

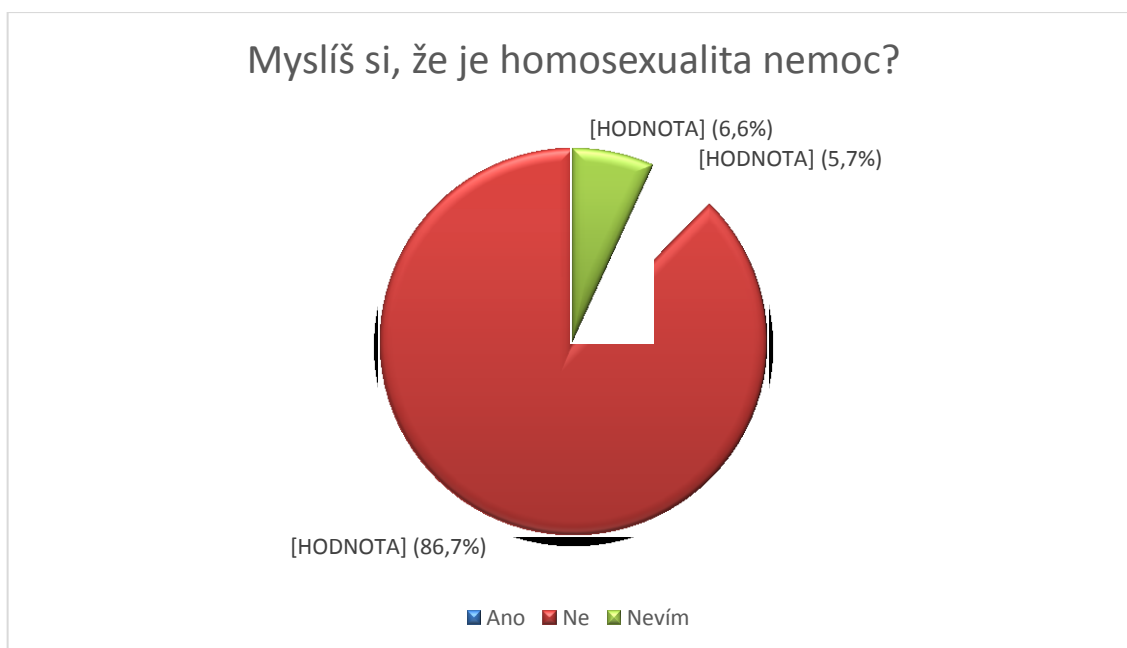
Myslíš si, že je homosexualita nemoc?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Tabulka č. 4 – vyhodnocení otázky č. 2

Odpověď	Počet N	Zastoupení %
Ano	6	5,7
Ne	92	86,7
Nevím	7	6,6
Celkem	106	100

Graf č. 4 – vyhodnocení otázky č. 2



Shrnutí: Z výše uvedené tabulky i grafu vyplývá, že převážná většina žáků (86,7%) si nemyslí, že by homosexualita byla nemoc, protože v možnostech výběru odpovědi u této otázky nejvíce dotázaných respondentů zaznamenalo odpověď b) NE.

Pouze malý počet žáků (5,7%) se domnívá, že by se mohlo jednat o jistý druh nemoci. Odpověď nevím si vybralo jen 7 respondentů.

Otázka číslo 3

Myslíš si, že je homosexualita dědičná?

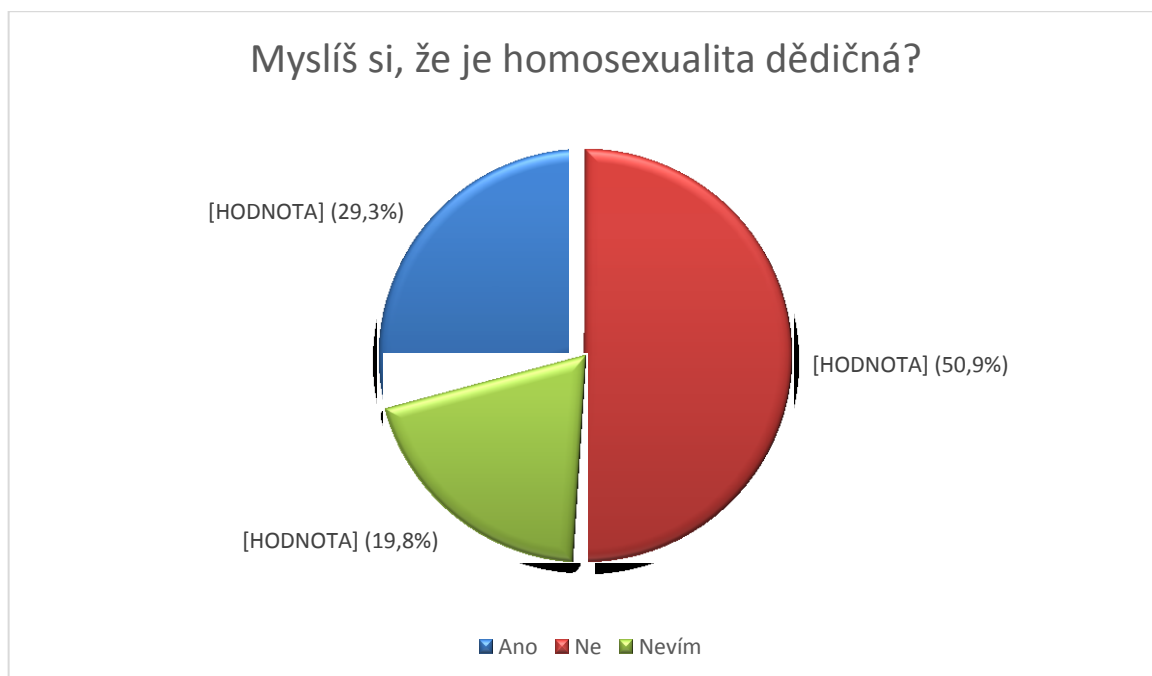
- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Tabulka č. 5 – vyhodnocení otázky č. 3

Odpověď	Počet N	Zastoupení %
Ano	31	29,3
Ne	54	50,9
Nevím	21	19,8
Celkem	106	100

Shrnutí: Touto otázkou jsme chtěli zmapovat, jestli se žáci domnívají, že je homosexualita dědičná či nikoli. Ve většině případů dotázaní žáci uvedli odpověď b)NE (50,9%), tedy variantu odpovědi, že homosexualita dědičná není. Zhruba 29% respondentů odpovědělo, že je homosexualita dědičná. A téměř 20% žáků uvedlo odpověď c) „nevím“.

Graf č. 5 – vyhodnocení otázky č. 3



Otázka číslo 4

Dovedl/a bys vysvětlit pojem lesba?

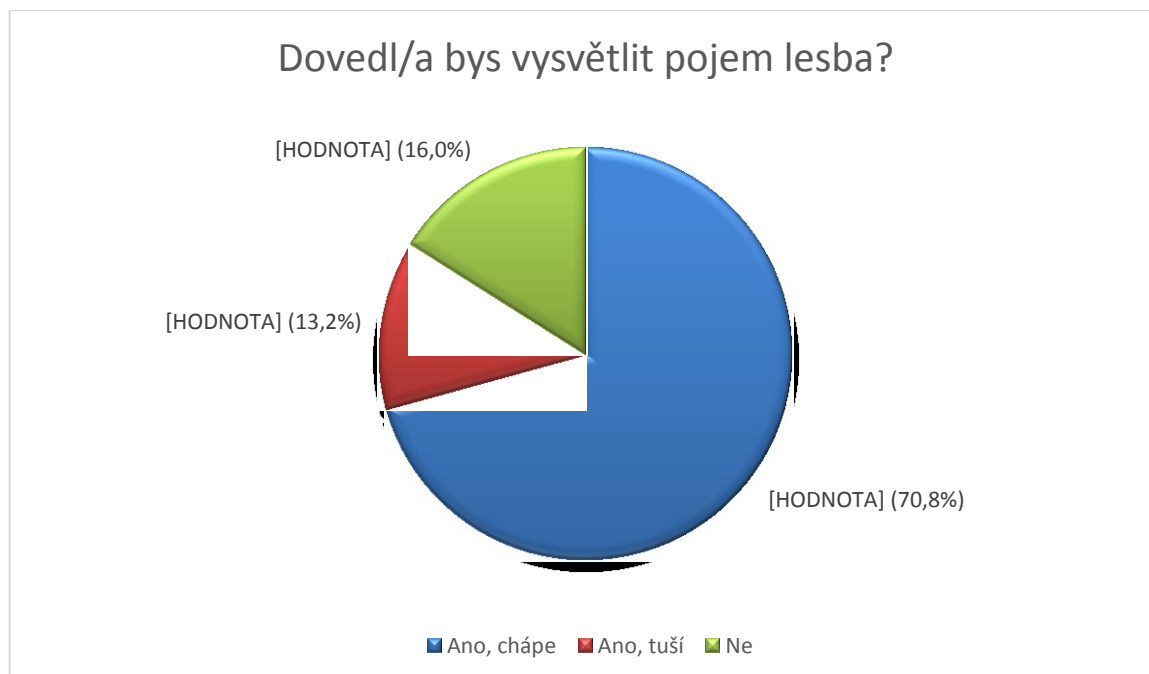
- a) Ano (pokud se stručně popsat)
- b) Ne

Tabulka č. 6 – vyhodnocení otázky č. 4

Odpověď	Počet N	Zastoupení %
Ano, chápe pojem	75	70,8
Ano, tuší	14	13,2
Ne	17	16,0
Celkem	106	100

Shrnutí: Ve většině případů valné procento žáků (70,8%) zaznamenala odpověď a). Touto variantou odpovědi nám žáci poskytují informace, že vědí nebo se alespoň domnívají, jaký je skutečný význam pojmu „lesba“. Jen 17 respondentů neví, co je to lesba a 14 respondentů se alespoň přiblížilo přesnému pojmu nebo alespoň tuší správnou odpověď.

Graf č. 6 – vyhodnocení otázky č. 4



Nejčastější odpovědi: Holka miluje holku. Když ženu přitahují ženy.
Je to, když holka miluje holku. Když holka chodí s holkou.
Je to, když se milují dvě ženy. Žena má ráda ženu.

Otázka číslo 5

Dovedl/a bys vysvětlit pojem gay?

- a) Ano (pokud se stručně popsat)
- b) Ne

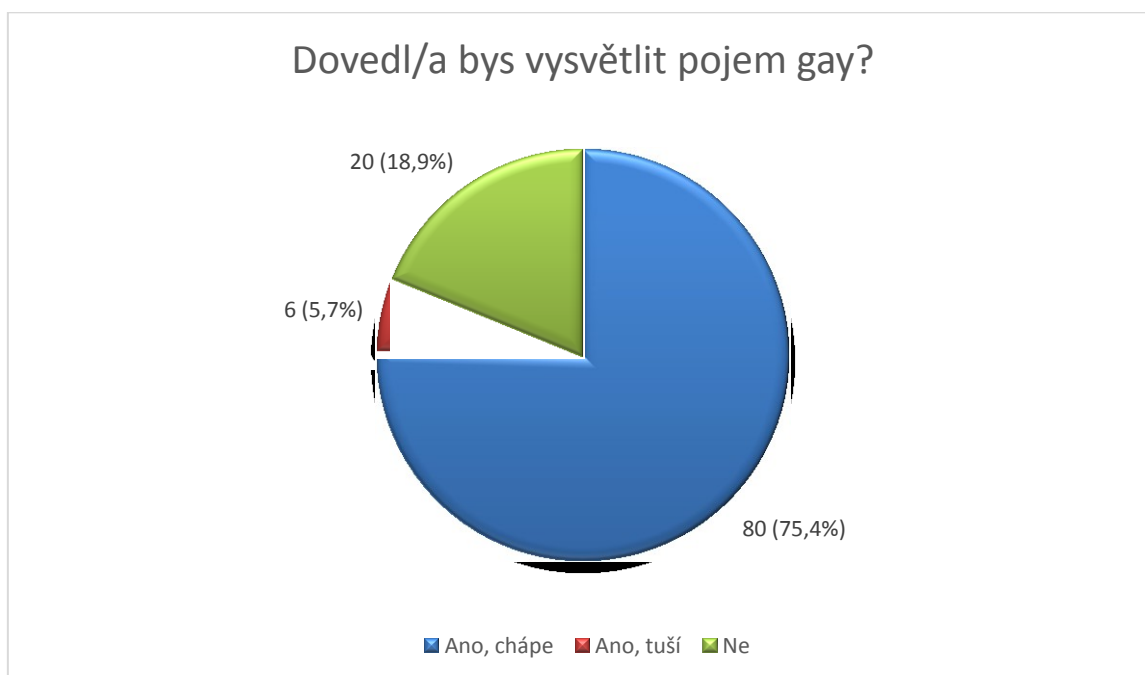
Tabulka č. 7 - vyhodnocení otázky číslo 5

Odpověď	Počet N	Zastoupení %
Ano, chápe pojem	80	75,4
Ano, tuší	6	5,7
Ne	20	18,9
Celkem	106	100

Shrnutí: Z teoretické části diplomové práce již víme, že nositelé homosexuálního zaměření jsou homosexuálové (anglicky gayové), homosexuální ženy jsou lesbičky. Pojem gay je mezinárodně užívaný pro označení homosexuálního muže.

Z grafu vyhodnocené otázky je nám zcela jasné, že většina respondentů (75,4%) chápe pojem a umí ho dobře vysvětlit. Pouze malé množství žáků (18,9%) si s touto otázkou nevědělo rady a zvolilo odpověď b).

Graf č. 7 – vyhodnocení otázky č. 5



Otázka číslo 6

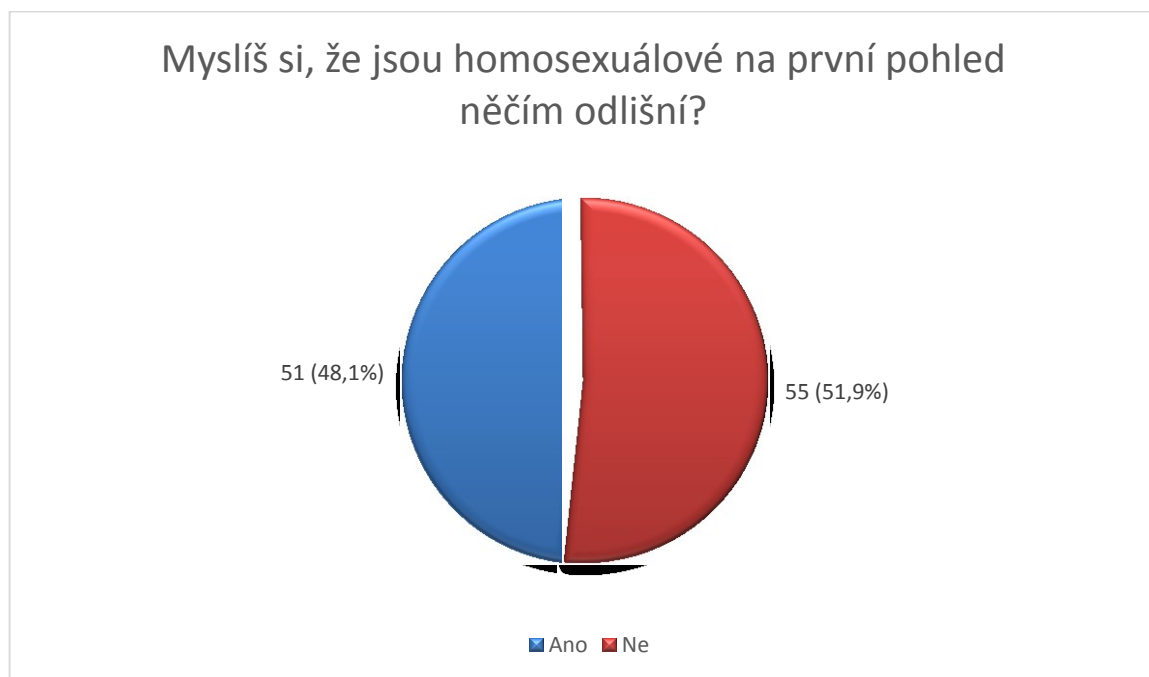
Myslíš si, že jsou homosexuálové na první pohled něčím odlišní?

- a) Ano (pokus se stručně vysvětlit)
- b) Ne

Tabulka č. 8 - vyhodnocení otázky č. 6

Odpověď	Počet N	Zastoupení %
Ano	51	48,1
Ne	55	51,9
Celkem	106	100

Graf č. 8 – vyhodnocení otázky č. 6



Shrnutí: V této otázce jsme zjišťovali, zda si žáci myslí, že jsou homosexuálové na první pohled něčím odlišní. Zjistili jsme, že dochází k zajímavému poměru, zhruba polovina dotazovaných odpovědělo ANO (48%) a polovina respondentů odpovědělo NE (52%).

Žáci, kteří zakroužkovali v dotazníku ANO, uvádí jako důvod odlišnosti například:

Kluci nebo holky divně mluví.

Nemají problém bavit se s osobou jiného pohlaví.

Když se drží za ruce.

Třeba když kluk nosí něco fialového nebo růžového.

Otázka číslo 7

Vnímáš homosexualitu jako něco špatného?

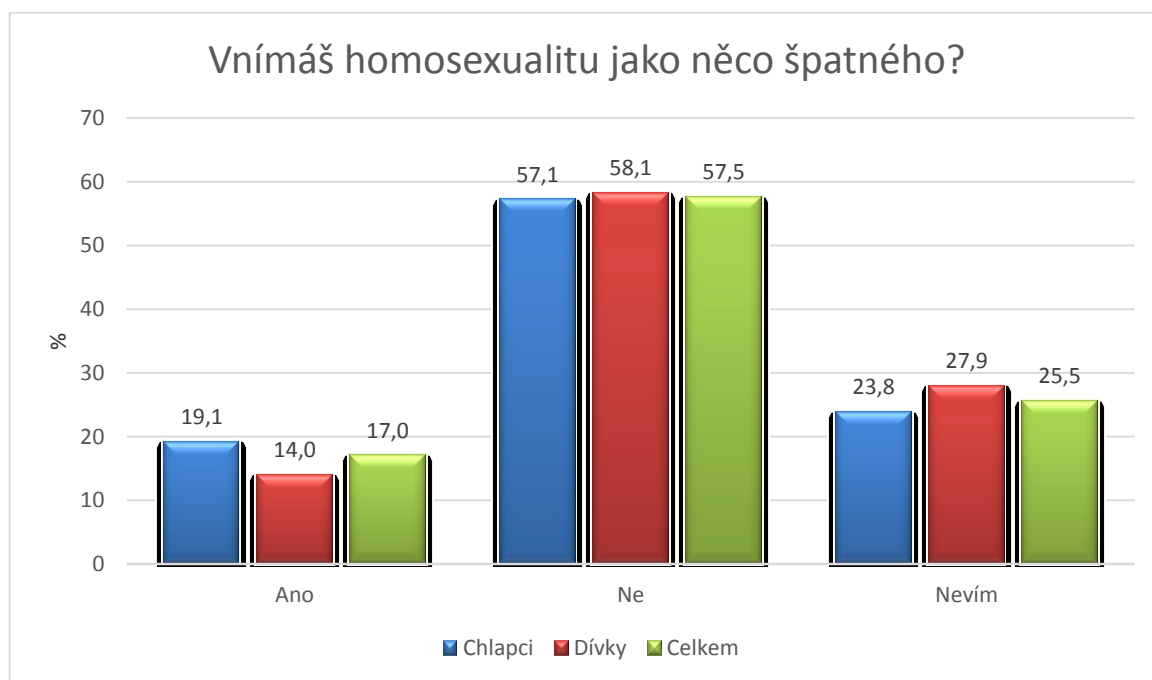
- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

Tabulka č. 9 - vyhodnocení otázky č. 7

Odpověď	Chlapci		Dívky		Celkem	
	Počet N	Zastoupení %	Počet N	Zastoupení %	Počet N	Zastoupení %
Ano	12	19,1	6	14,0	18	17,0
Ne	36	57,1	25	58,1	61	57,5
Nevím	15	23,8	12	27,9	27	25,5
Celkem	63	100	43	100	106	100

Shrnutí: Výsledky v tabulce č. 7 ukazují, že nadpoloviční většina (57,6 %) tj. 61 žáků ze 106 si nemyslí, že je homosexualita něco špatného. Položka číslo 7 zároveň prokazuje, že některé děti se domnívají, že homosexualita je špatná a to 17 % z celkového počtu. U této položky jsme zároveň zkoumali rozdíly ve smýšlení chlapců a dívek na toto téma a zajímavé je, že se tyto skupiny vzácně shodují.

Graf č. 9 – vyhodnocení otázky č. 7



Otázka číslo 8.1 – pro chlapce

S kým sis povídal doma na téma homosexualita?

- | | | |
|----|--------------|-----------------------|
| a) | matkou | často - občas - nikdy |
| b) | otcem | často - občas - nikdy |
| c) | prarodiči | často - občas - nikdy |
| d) | sourozenci | často - občas - nikdy |
| e) | jiná možnost | |

CHLAPCI

Tabulka č. 10 a) - vyhodnocení otázky č. 8.1

Odpověď	Často		Občas		Nikdy	
	Počet N	%	Počet N	%	Počet N	%
Matka	1	1,6	15	23,8	47	74,6
Otec	1	1,6	13	20,6	49	77,8
Prarodiče	0	0,0	5	7,9	58	92,1
Sourozenci	3	4,8	8	12,7	52	82,5
<i>Jiná možnost:</i>						
kamarádi	10	15,9				
sestřenice	1	1,6				

Shrnutí: U této položky jsme rozdělili odpovědi na odpovědi chlapců a dívek. Předpokládali jsme, že chlapci se budou častěji obracet při hovorech na dané téma na své otce a dívky na matky. Z vyhodnocené otázky jsme se dozvěděli, že se rodiče s dětmi o homosexualitě téměř nebaví. V grafu je patrné, že nejčastěji se baví s matkami a se sourozenci. Odpověď „občas“ si povídám s matkou zvolilo 23,8% chlapců a s otcem 20,6% chlapců. Nepotvrdil se tudíž předpoklad, že by chlapci komunikovali častěji se svými otci.

Nejvíce převažuje odpověď „nikdy“ jsme o tomto tématu doma nehovořili.

Otázka číslo 8.2 – pro dívky

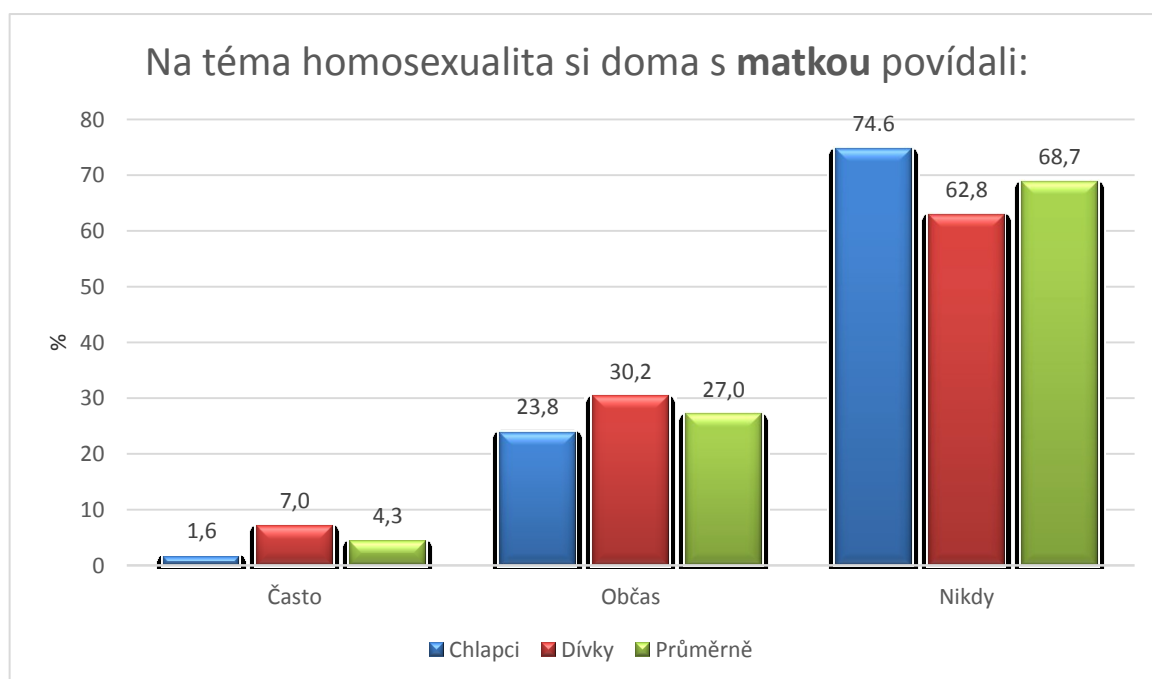
S kým sis povídala doma na téma homosexualita?

DÍVKY Tabulka č. 10 b) - vyhodnocení otázky č. 8.2

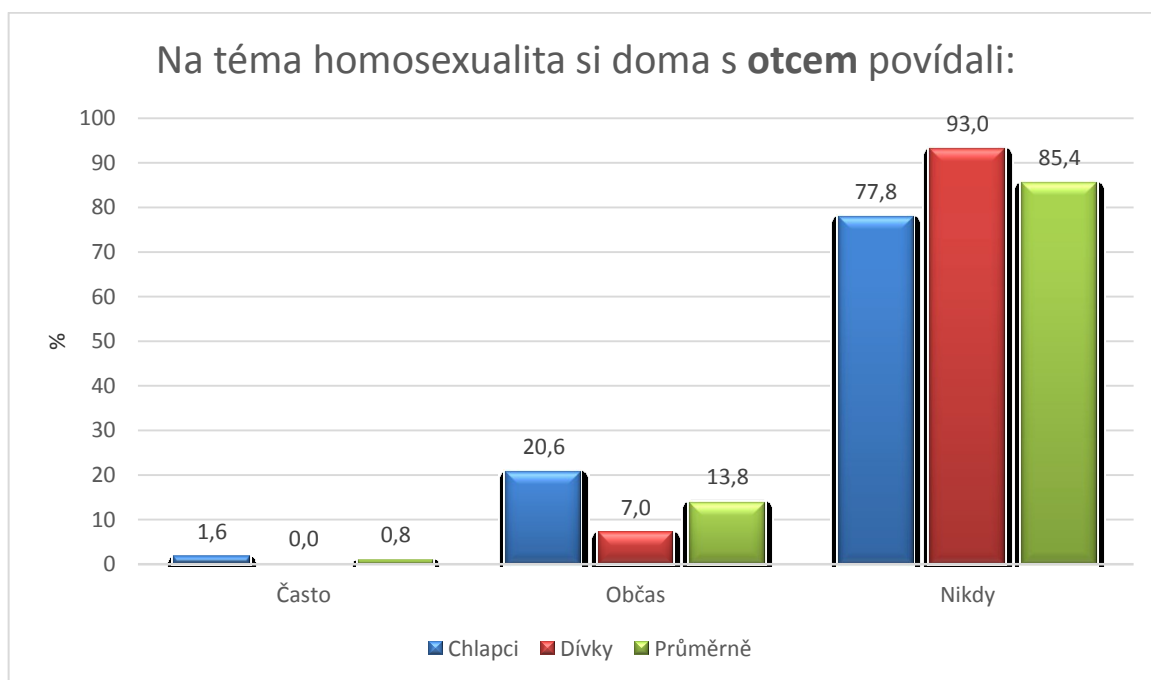
Odpověď	Často		Občas		Nikdy	
	Počet N	%	Počet N	%	Počet N	%
Matka	3	7,0	13	30,2	27	62,8
Otec	0	0,0	3	7,0	40	93,0
Prarodiče	0	0,0	1	2,3	42	97,7
Sourozenci	3	11,6	4	9,3	36	83,7
Jiná možnost: kamarádi	5	11,6				
sestřenice	1	2,3				

Shrnutí: Jak je zřejmé z tabulky, ve většině případů si dívky v rodině o problematice homosexuality nepovídají. Pokud ano, jsou to nejčastěji matky s dívkami. Jasně převažuje odpověď „občas“ (30,2%) si povídám s matkou a na druhém místě to jsou sourozenci respondentů (9,3%). S prarodiči se nikdy nebavilo na dané téma 97,7% dívek a zarážející je i odpověď, že nikdy se nebavilo s otcem o homosexualitě 93% dívek.

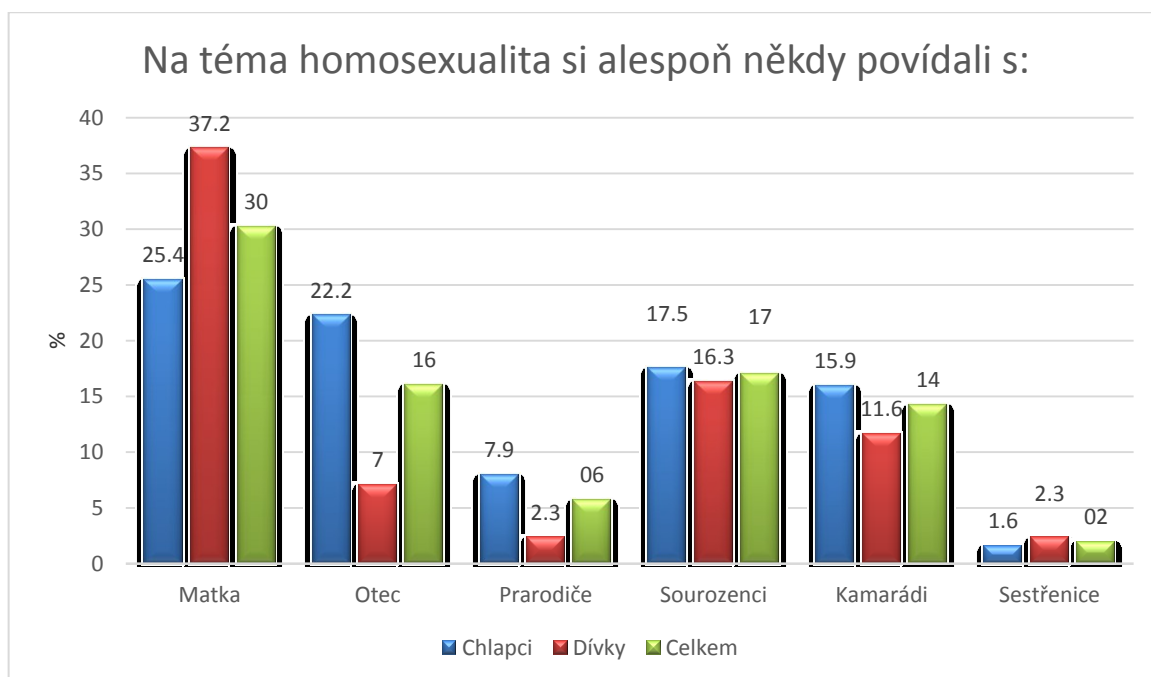
Graf č. 10 a) – vyhodnocení otázky č. 8 – na téma homosexualita si doma s **matkou** povídali



Graf č. 10 b) – vyhodnocení otázky č. 8 – na téma homosexualita si doma s **otcem** povídali



Graf č. 10 c) – vyhodnocení otázky č. 8 – na téma homosexualita si alespoň někdy povídali s:



Otázka číslo 9

S kým sis povídal/a ve škole na téma homosexualita?

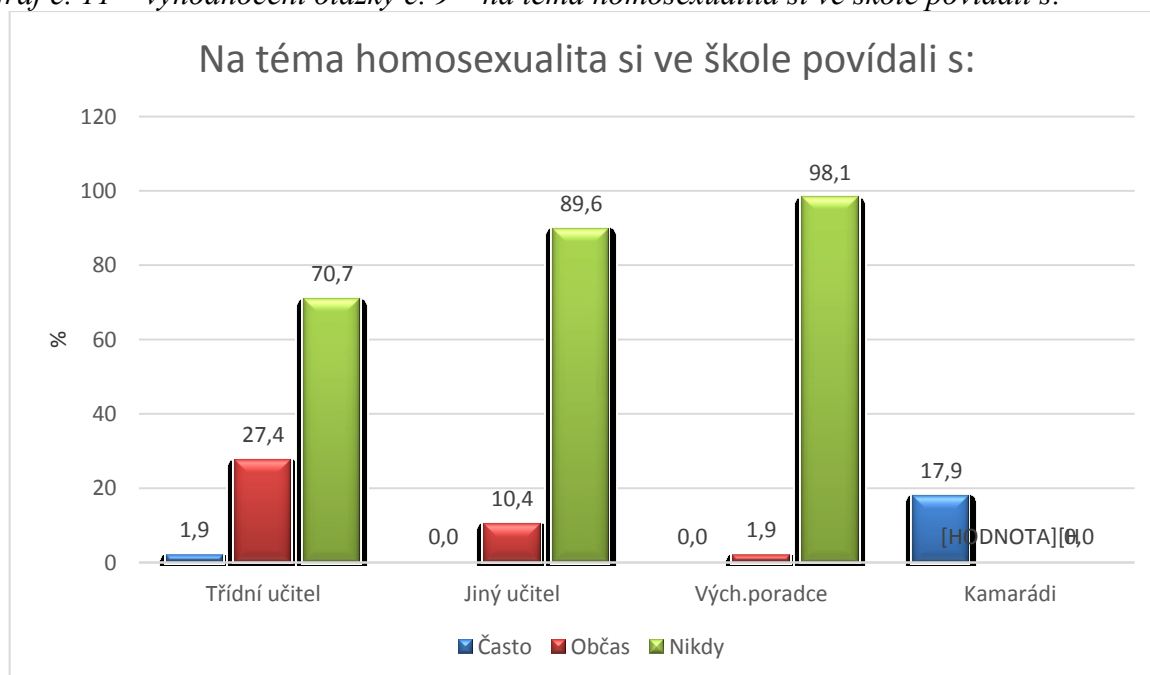
- | | |
|-----------------------|-----------------------|
| a) třídním učitelem | často - občas - nikdy |
| b) jiným učitelem | často - občas - nikdy |
| c) výchovným poradcem | často - občas - nikdy |
| d) jiná možnost | |

Tabulka č. 11 - vyhodnocení otázky č. 9

Odpověď	Často		Občas		Nikdy	
	Počet N	%	Počet N	%	Počet N	%
Třídní učitel	2	1,9	29	27,4	75	70,7
Jiný učitel	0	0,0	11	10,4	95	89,6
Vých. poradce	0	0,0	2	1,9	104	98,1
Jiná možnost: kamarádi	19	17,9				

Shrnutí: Jak je patrné z grafu i tabulky, učitelé si s žáky o homosexualitě také často nepovídají. A pokud ano, jsou to převážně třídní učitelé, kteří mají k žákům na prvním stupni nejbližší vztah. Odpověď „občas si povídám s třídním učitelem“ si zvolilo 29 respondentů z celkového počtu 106. Stále ale pozorujeme určitý vliv negativních odpovědí, kdy se projevuje možná neochota učitelů na základních školách si s žáky o tomto tématu povídat.

Graf č. 11 – vyhodnocení otázky č. 9 – na téma homosexualita si ve škole povídali s:



Otázka číslo 10

Z jakých zdrojů jsi získal/a nejvíce informací o homosexualitě?

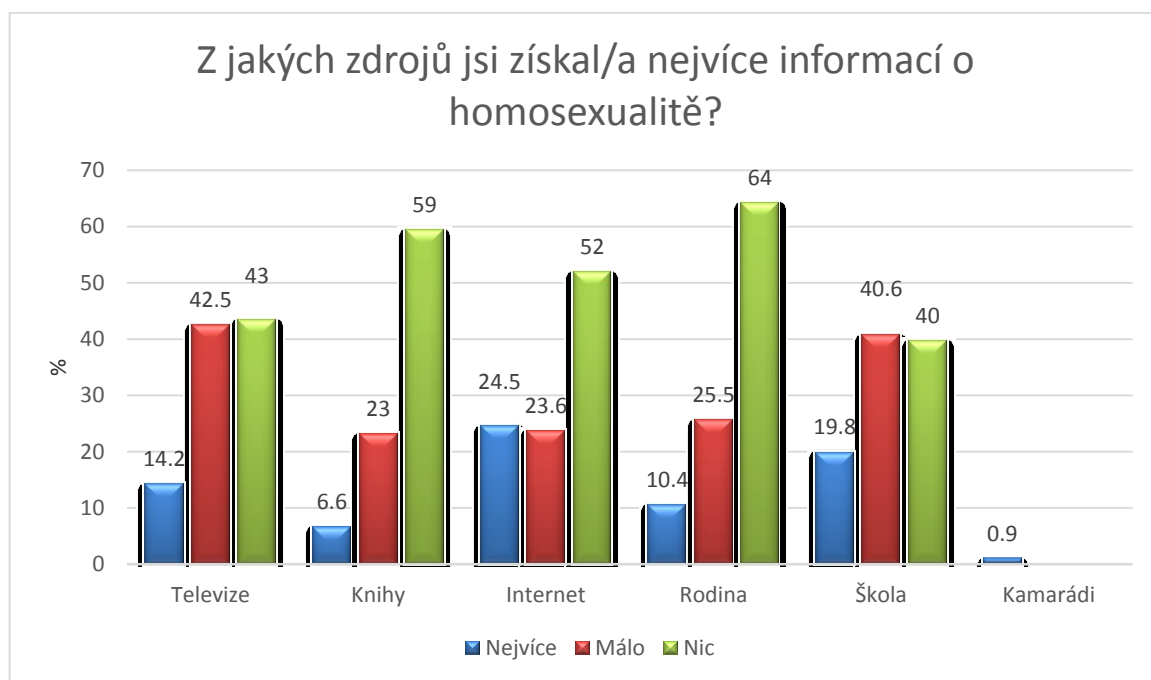
- | | |
|--------------------------|-----------------------------|
| a) z televize | <i>nejvíce - málo - nic</i> |
| b) z knihy nebo časopisu | <i>nejvíce - málo - nic</i> |
| c) na internetu | <i>nejvíce - málo - nic</i> |
| d) v rodině | <i>nejvíce - málo - nic</i> |
| e) ve škole | <i>nejvíce - málo - nic</i> |
| f) jinde | |

Tabulka č. 12 - vyhodnocení otázky č. 10

Odpověď	Nejvíce		Málo		Nic	
	Počet N	%	Počet N	%	Počet N	%
Televize	15	14,2	45	42,5	46	43,3
Knihy	7	6,6	36	23,0	63	59,4
Internet	26	24,5	25	23,6	55	51,9
Rodina	11	10,4	27	25,5	68	64,1
Škola	21	19,8	43	40,6	42	39,6
<i>Jiná možnost:</i> kamarádi	1	0,9				

Shrnutí: Podle hodnot uvedených v tabulkách i grafech zjišťujeme, že žáci se nejčastěji o homosexualitě dozvídají z internetu (24,5%) a také, což je potěšitelné ze školy (19,8%). Méně informací získávají v televizi (14,2%) a z rodiny (19,8%). Odpověď “nic“ převažuje u rodiny (64,1%) a z knihy (59,4%). Mnoho dětí středního školního věku tedy nikdy žádnou takovou knihu nečetlo. Může to být způsobeno nezájmem o tuto problematiku, ale také tím, že v dnešní době děti jakákoliv tištěná kniha tolik nezaujme.

Graf č. 12 – vyhodnocení otázky č. 10



Otázka číslo 11

Pokud bys chtěl/a zjistit více informací, týkajících se homosexuality, na koho by ses obrátil/a?

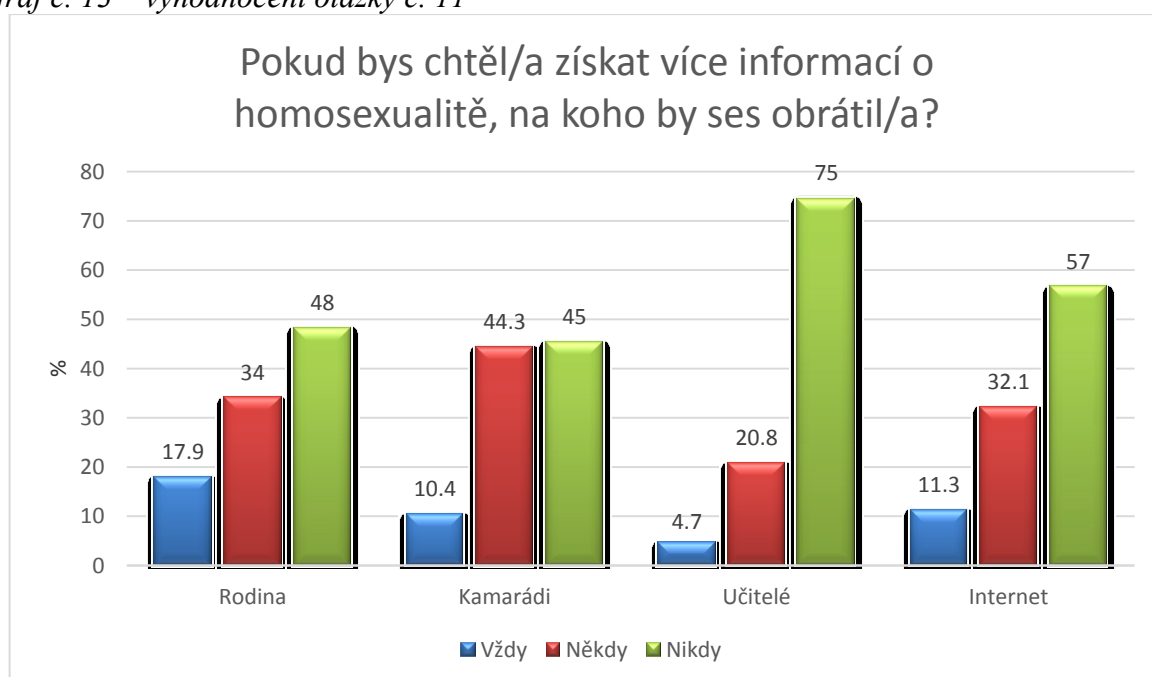
- | | |
|-----------------------------------|-----------------------------|
| a) na rodiče nebo někoho z rodiny | <i>vždy – někdy – nikdy</i> |
| b) na kamarády | <i>vždy – někdy – nikdy</i> |
| c) na učitelku/učitele ve škole | <i>vždy – někdy – nikdy</i> |
| d) hledal bych na internetu | <i>vždy – někdy – nikdy</i> |

Tabulka č. 13 - vyhodnocení otázky č. 11

Odpověď	Vždy		Někdy		Nikdy	
	Počet N	%	Počet N	%	Počet N	%
Rodina	19	17,9	36	34,0	51	48,1
Kamarádi	11	10,4	47	44,3	48	45,3
Učitelé	5	4,7	22	20,8	79	74,5
Internet	12	11,3	34	32,1	60	56,6

Shrnutí: Podle vyhodnocení této položky je zřejmé, že rodina je pro respondenty primární školy důležitou institucí, na kterou se v případě potřeby spoléhají. Ale nejčastěji převažuje odpověď b) kamarádi, na ty by se obrátilo 44,3% respondentů. A také internet hraje důležitou roli v této oblasti vzdělávání. V grafu můžeme pozorovat menší míru odpovědí, kdy by se žáci obraceli na učitele. Odpověď „nikdy“ zvolilo 79 žáků (74,5%) z celkového počtu.

Graf č. 13 – vyhodnocení otázky č. 11



Otázka číslo 12

Probíráte v rámci prvouky nebo přírodovědy otázky, týkající se sexuální a rodinné výchovy?

- a) ano, často
- b) ano, již jsme na toto téma někdy hovořili
- c) ne, nikdy jsme tuto problematiku ve škole neřešili

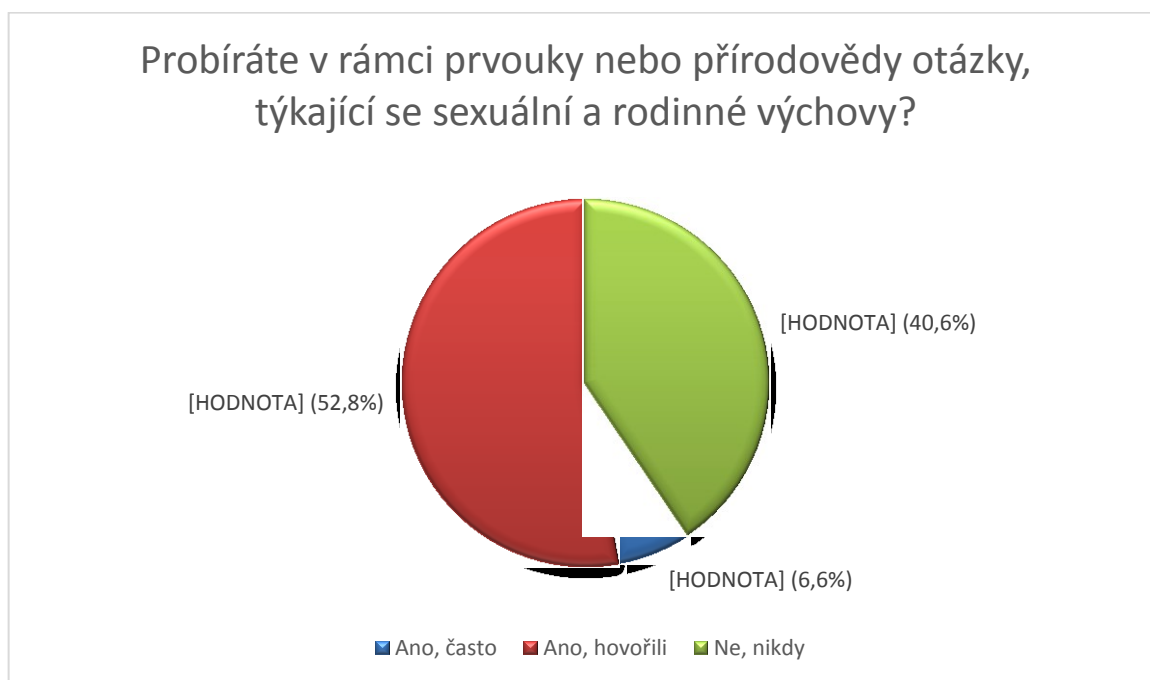
Tabulka č. 14 - vyhodnocení otázky č. 12

Odpověď	Počet N	Zastoupení %
Ano, často	7	6,6
Ano, hovořili	56	52,8
Ne, nikdy	43	40,6
Celkem	106	100

Shrnutí: Podle následující tabulky zjišťujeme, že se celkem 56 respondentů (52,8%) ze všech dotazovaných setkala v rámci některého předmětu s výukou sexuální výchovy. Na druhou stranu odpověď c) "ne, nikdy" zvolilo 43 dotazovaných (40,6%).

Odpověď na tuto otázku poukazuje na to, že se učitelé na některých základních školách nedostatečně věnují problematice sexuální výchovy.

Graf č. 14 – vyhodnocení otázky č. 12



Otázka číslo 13

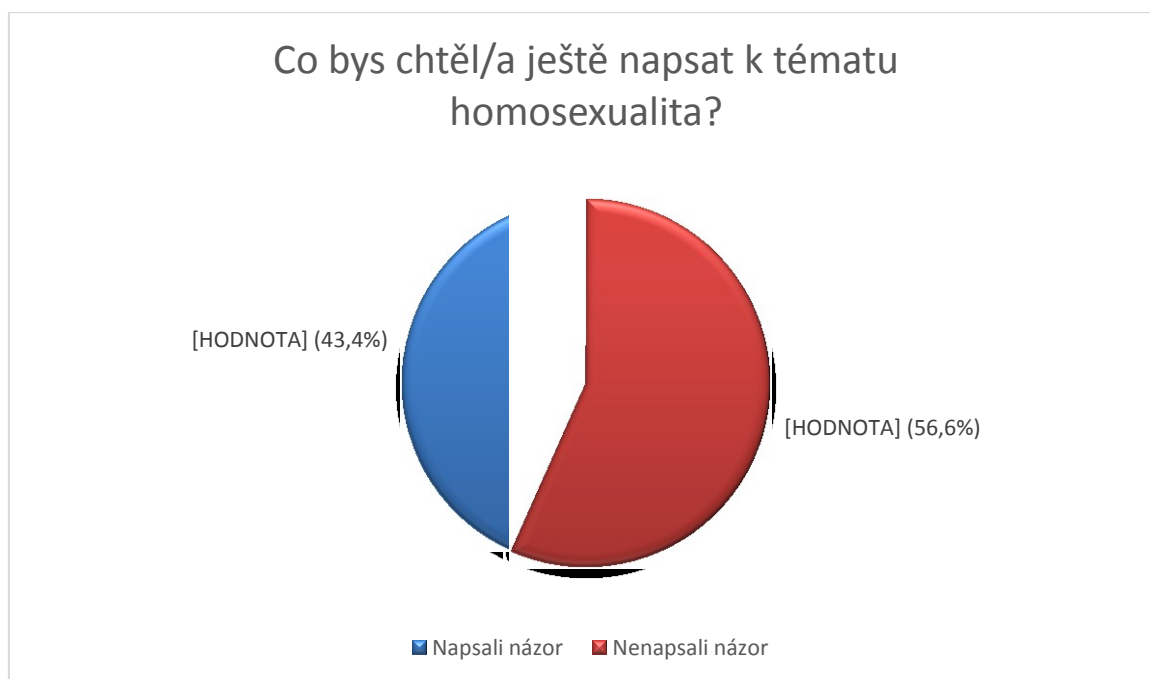
Co bys chtěl/a ještě napsat k tématu homosexualita?

Žáci na tuto otázku odpovídali vlastními slovy. Tato závěrečná otázka v dotazníku měla objasnit, jaké jsou skutečné názory žáků na homosexualitu a zda chtějí ještě něco k tomuto probíranému tématu dodat. Bohužel většina respondentů tuto položku vynechala a nevyužila možnost volně se k tématu vyjádřit.

Tabulka č. 15 - vyhodnocení otázky č. 13

Odpověď	Počet N	Zastoupení %
Nenapsali názor	60	56,6
Napsali názor	46	43,4
Celkem	106	100

Graf č. 15 – vyhodnocení otázky č. 13



Někteří žáci napsali doslova „nic“ nebo „nevím“, tudíž byli zařazeni do kolonky „nenapsali názor“. Žáci, kteří se k tématu volně vyjádřili, zaujali většinou kladný nebo neutrální postoj k homosexualitě. Bohužel setkali jsme se také s negativními názory. Všechny komentáře jsme zde vypsali.

Komentáře respondentů – odpovědi na otázku číslo 13

Co bys chtěl/a ještě napsat k tématu homosexualita?

Negativní komentáře:

Je to nechutné. (chlapec, 9 let)

Mám velké štěstí, že nikdo z naší rodiny není homosexuál. (dívka, 10 let)

Zdá se mi to odporné. (chlapec, 9 let)

Přijde mi to divné. (dívka, 11)

Je to prasárna. (chlapec, 11let)

Zdá si mi to odporný. (chlapec, 10 let)

Nelíbí se mi, když je někdo homosexuál, já chci rodinu v pořádku. (chlapec, 10 let)

Nedělají to slušní lidé. (chlapec, 11)

Že je to hnusné. (dívka, 11 let)

Myslím si, že je to zbytečná prasárna, za kterou si můžeš vysloužit vězení. (dívka, 10)

Myslím, že je to hloupost. (dívka, 10)

Já si myslím, že je to nechutné, ale nevadí mi to. Je to každého věc a já jim v tom bránit nebudu. (dívka, 11 let)

Nechtěl bych být homosexuál, protože mi to připadá moc homo. (chlapec, 10)

Netoleruju homosexuály! Nejsem a nebudu homosexuál! (chlapec, 11)

Pozitivní komentáře:

Test byl v pohodě a jenom řeknu, že je mi jedno kdo má rád kluky anebo holky. (chlapec, 12)

Není to nic špatného. (dívka, 9let)

Lidem, kteří jsou homosexuálové, by se nemělo nadávat a ubližovat, protože za to nemohou. (chlapec, 10)

Nechápu ty lidi, kterým vadí homosexuálové. (chlapec, 10)

Není to nic špatného. (chlapec, 12 let)

Hodně lidí říká, že jsou homosexuálové blbí, ale jsou to přece jenom lidi, takže nevím, proč jim nadávají. (chlapec, 12 let)

Ti lidi to mají už od narození, ani o tom neví. Nemůžou to ovlivnit a zjistí to, až vyrostou. (11let)

Homosexualita je úplně normální věc. Někteří lidé je odsuzují a nemají je rádi, i když jim nikdy nic homosexuálové neudělali. Přála bych těmhle lidem trochu klidu. (dívka, 12)

Není se za co stydět. (dívka, 10)

Neodsuzuji lidi, kteří jsou takoví, myslím si, že je to normální. (dívka, 12 let)

Je to zajímavé téma. (dívka, 10 let)

Nemá cenu je odsuzovat, jelikož má každý jinou sexuální orientaci. (chlapec, 11 let)

Homosexualita není špatná. (chlapec, 12 let)

Ostatní komentáře:

Nejsem gay. (chlapec, 12)

Ani mě to moc nezajímá a zatím si asi nic nebudu hledat.(chlapec, 11 let)

Zatím nejsem gay. (chlapec, 10)

To téma mě nezajímá. (dívka, 8let)

Nevím, co to je. (dívka, 9let)

Stydím se o tom mluvit s paní učitelkou. (chlapec, 8 let)

Ne, nejsou nakažliví. (dívka, 9 let)

Asi je to normální věc.(dívka, 10 let)

Není to nic špatného, ale nechlubil bych se s tím.(chlapec, 11 let)

Chtěl bych o tom zjistit ještě něco víc.(chlapec, 10 let)

Dá se. (chlapec, 10let)

Zajímá mě to, ale moc o tom nevím. (dívka, 11 let)

Nic asi, ale je to normální věc.(chlapec, 11 let)

Já nevím, co to je. (chlapec, 8 let)

Nevím, co to homosexualita je. (dívka, 9 let)

To téma mě nezajímá. (dívka, 8 let)

Nic, protože nevím co to je. Jednou jsem to slyšela, ale nikdo mi to nevysvětlil. (dívka, 10 let)

Asi nic, protože nevím co to je. (dívka, 9 let)

Nějak se o to nezajímám. (dívka, 11 let)

5.5 Shrnutí výzkumného šetření

Jak je patrné z uvedených komentářů respondentů, tak mnoho dětí už má jasné a vyhraněné názory na homosexualitu. Můžeme se jen domnívat, odkud tyto názory získaly. Určitou roli zde s jistotou hraje blízká rodina, kamarádi, sdělovací prostředky a v neposlední řadě také škola, kde by se mělo otevřeně a beze studu o problematice hovořit. Zdá se nám velice smutné zjištění, že už v tomto věku má mnoho dětí takové předsudky vůči homosexualitě a neostýchalo se použít i silnější slova při vyjádření svého názoru. Nejvíce ale převažovaly komentáře, kde nám dávají respondenti najevo, že ještě nemají přesnou povědomost o probíraném tématu homosexuality. Rádi by se dozvěděli více a to je jednoznačným důkazem,

že se o tématu prozatím na školách nehovoří, ale že by sami děti rádi věděly více a měly být informovány.

Z odpovědí získaných ve výzkumném šetření je zřejmé, že určitá míra informovanosti o problematice homosexuality u žáků po absolvování prvního a druhého období primárního vzdělávání existuje. Její hodnota však není příliš vysoká. Žáci mladšího školního věku mají sice určité povědomí, co homosexualita je, jejich poznatky však nejsou nikterak ucelené nebo prohloubené. V současné době není ze strany rodičů, ani pedagogů homosexualitě věnována tak velká pozornost, jak by si zasloužila. Mezi respondenty se objevil nemalý zájem získat o tématu více informací. Je patrné, že dotazník, který byl dětem předložen, je alespoň donutil k zamyšlení nad studovaným tématem. Z odpovědí je zřejmé, že některé děti se již dříve danou problematikou zaobíraly a přemýšlely o ní. Tento zájem jim vytvořil názor, kladný či záporný. Obava či nevědomost vede k nezájmu, nepochopení a odmítání, i tyto odpovědi u respondentů nalezneme. V závěru dotazníku jsme si ověřili, že názory na homosexualitu se velice různí. Docházíme k zjištění, že většina dotázaných dětí raného věku bojuje s předsudky vůči homosexuální menšině. Můžeme se jen domnívat, kde a od koho tyto předsudky a mýty získaly. Pokud se patřičná osvěta nezahájí u dětí mladšího školního věku, lze předpokládat, že svých vžitých předpokladů a předsudků se v dospělém životě budou hůře zbavovat.

ZÁVĚR

V diplomové práci jsem se zabývala problematikou homosexuality, která je v naší společnosti stále velmi citlivým a tabuizovaným tématem. To však je rovněž důkazem, že bychom ji měli věnovat pozornost. Tato studie byla zaměřena na pojmání homosexuality u žáků mladšího školního věku a jejich znalosti, postoje a osobní názory k probírané oblasti.

V teoretické části práce jsem se věnovala charakteristice žáka mladšího školního věku a psychickým činitelům jeho vývoje, následně veškerým, již známým aspektům homosexuality. Hovořila jsem o tom, co je to homosexualita, definovala jsem základní pojmy a také jsem uvedla, jaké jsou teorie o vzniku homosexuality. Dále jsem věnovala kapitulu historii homosexuality. Svůj prostor zde dostala i problematika diskriminace a homofobie. Nepostradatelnou součástí práce je i kapitola o významnosti sexuální výchovy na základních školách a faktorech ovlivňujících komunikaci o sexualitě a homosexualitě. Myslím si, že teoretická část přinesla řadu zajímavých informací a splnila svůj účel, a to zmapovat skutečnosti týkající homosexuality.

Empirická část studie měla za cíl vyvrátit nebo potvrdit výzkumné předpoklady. Předpokladem bylo, že žáci mladšího školního věku nemají velkou povědomost o homosexualitě. Dále jsem se domnívala, že v tomto věku nemají děti ještě mnoho předsudků vůči homosexuálně orientovaným jedincům.

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zjistit, jak vnímají žáci mladšího školního věku homosexualitu a jaké jsou jejich znalosti ohledně studovaného tématu.

Dílčím cílem této práce bylo ověřit si, jestli mají děti ve svém věku nějaké předsudky vůči homosexualitě a kdo nejvíce ovlivňuje jejich názory a postoje. Dalším dílčím cílem bylo zjištění, z jakých zdrojů čerpají informace k dané problematice a na koho by se v případě nevědomosti obrátili.

Touto prací bych chtěla poukázat na problém neinformovanosti dětí v oblasti homosexuality. Lze konstatovat, že ve většině případů se názory a postoje k homosexualitě ukazovaly jako netolerantní. V závěru mohu konstatovat, že všechny cíle mé diplomové práce byly splněny.

Domnívám se, že nejdůležitějším úkolem sexuální výchovy je připravit zvědavé děti na párové soužití. Jde o to naučit je skutečnému dialogu s druhými, vypěstovat návyky spoluprožívání a umění nahlédnout na sebe sama partnerovými očima. Samozřejmý příklad nachází dítě v rodině a to především ve vzorci chování svých rodičů. Dítě již od narození naslouchá a vnímá vše, co se v rodině odehrává. A naprosto přirozeně všechna tato nepsaná

pravidla, zvyky a také názory rodičů přejímá za své. Není výchovné mlčet před dětmi o tom, co je důležité. Je potřebné jim naopak ozřejmit rizika, která sexuální zraní ohrožují. Sexuální výchova představuje dlouhodobé působení a zahrnuje kromě informací a komunikace také to, co děláme, jak se chováme v různých situacích, jaké dáváme dětem vzory a jak je celkově vychováváme.

Škola, jako vzdělávací institut by se neměla sexuální výchově vyhýbat a sehrát mnohem důležitější roli nežli ji v současnosti hraje. Bohužel stále se ukazuje, že sexuální výchova a s ní související výuka o homosexualitě, je pouze okrajovou záležitostí a mnohým učitelům se nechce vstoupovat na tenký led. Důvody jsou různé, může se jednat o důvody čistě osobní, někteří pedagogové nejsou dostatečně vzdělaní v této oblasti, anebo se dokonce obávají negativních reakcí rodičů. Každopádně tyto důvody by měli učitelé překonat, protože sexuální výchova je ukotvena v Rámcovém vzdělávacím programu a v současné době je již právoplatnou náplní vyučovacích osnov.

Podle mého názoru by se určitá forma sexuální výchovy měla povinně vyučovat již od mateřské školky. Za příklad bych uvedla výuku matematiky, která je dítěti vštěpována postupně. Nejdříve se učí psát čísla, pak počítat jednoduché příklady a v deváté třídě už počítá složité rovnice. Toto schéma by šlo aplikovat i na sexuální výchovu. Domnívám se, že škola má v oblasti sexuální výchovy především informativní charakter a i když se pokouší zasáhnout i do oblasti citové a společenské, nemůže nahradit sexuální výchovu v rodinách.

Studované téma nabízí další možnosti bádání. V případných dalších rozšiřujících studiích by bylo možné pro objektivnější pohled na problematiku srovnat odpovědi respondentů z různých regionů republiky, sledovat stupeň vzdělání rodičů, názorovou odlišnost dívek a chlapců, etnické rozdíly, srovnat jednotlivé ročníky, náboženské vyznání rodiny, atd.

Závěrem bych ráda konstatovala, že moje práce na diplomové práci obohatila o mnohé poznatky a nové zkušenosti. Studium odborné literatury i ostatních pramenů mi dopomohly hlouběji proniknout do problematiky homosexuality a nalézt odpovědi na otázky, které jsem si tak často kladla. Jsem si jistá, že ve své budoucí pedagogické praxi nabitých znalostí využiji a s jistotou zařadím sexuální výchovu a s ní související téma homosexuality do vyučování.

POUŽITÁ LITERATURA:

AUGUSTYN, Józef. *Sexuální výchova v rodině a ve škole*. 1.vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. 80 s. ISBN 80-7192-331-1.

AUTORSKÝ KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ LINGEA. *Slovník českých synonym a antonym*. 2. vyd. Brno: Lingea, 2012. 592 s. ISBN 978-80-87471-40-1.

BARÁK, Alexandr. *Učitelky by neměly učit o sexu*. Rodina a škola. 2015, ročník LXII, č. 6.

BELLINGER, J. Gerhard. *Sexualita v náboženstvích světa*. 1.vyd. Praha: Academia, 1998. 390 s. ISBN 80-200-0642-7.

BRZEK, Antonín a Jaroslava PONDĚLÍČKOVÁ-MAŠLOVÁ. *Třetí pohlaví*. 1.vyd. Praha: SCIENTIA MEDICA, 1992. 124 s. ISBN 80-85526-03-4.

BRZEK, Antonín a kolektiv. *Průvodce sexualitou člověka*. 1.vyd. Praha: SPN, 1993. 132 s. ISBN 80-04-25814-X.

CAPPONI, V., R. HAJNOVÁ a T. NOVÁK. *Sexuologický slovník*. 1.vyd. Praha: Grada, 1994. 149 s. ISBN 80-7169-115-1.

ČELEDOVÁ, Libuše a Rostislav ČEVELA. *Výchova ke zdraví*. 1.vyd. Praha: Grada, 2010. 128 s. 978-80-247-3213-8.

DONÁT, Josef a Nora DONÁTOVÁ. *Důvěrně a otevřeně o sexualitě*. 2. vyd. Havlíčkův Brod: Fortuna, 2007. 95 s. ISBN 978-80-7168-990-4.

FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Věrovany: Nakladatelství Jan Piszkiwicz, 2004, 159 s. ISBN 8086768066.

FIFKOVÁ, Hanka. *Sexuální výchova – Vybraná témata*. 1. vyd. Praha: Media DIDA, 2009. ISBN 978-80-87000-29-8.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido, 2010. 261 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- JANOŠOVÁ, Pavlína. *Homosexualita v názorech současné společnosti*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2000. 218 s. ISBN 80-7184-954-5.
- JANIŠ, Kamil. *Autoreferát disertační práce – Sexuální výchova na základní škole*. 1.vyd. Praha: Nakladatelství University Karlovy, 1993.
- KOLEKTIV AUTORŮ. *Děti a jejich sexualita – rádce pro rodiče a pedagogy*. 1.vyd. Brno: CPress, 2014. 200 s. ISBN 978-80-264-0290-9.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. ISBN 80-247-1284-9.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1.vyd. Praha: SPN, 1992. 223 s. ISBN 80-0425-236-2.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. 4.vyd. Praha: Portál, 2007. 141 s. ISBN 978-80-7367-325-3.
- PIAGET, Jean a Bärbel INHELDEROVÁ. *Psychologie dítěte*. 3.vyd. Praha: Portál, 2001. 143 s. ISBN 80-7178-608-X.
- PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. 208 s. ISBN 978-80-247-3470-5.
- RAŠKOVÁ, Miluše. *5 otázek k sexuální výchově dětí předškolního a mladšího školního věku (3-11 let): informativní příručka o sexuální výchově nejen pro studenty, učitele, vychovatele a rodiče*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 43 s. ISBN 978-80-244-1737-0.
- SKALKOVÁ, Jarmila. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983, 204 s. Učebnice pro vysoké školy.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. et al. *Přehled vývojové psychologie*. 2.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. 175 s. ISBN 978-80-244-2141-4.

ŠULOVÁ, Lenka. *Jak učit výchovu k manželství a rodičovství?* 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1995, 112 s. ISBN 80-7169-218-2.

TRPIŠOVSKÁ, Dobromila a Marie VACÍNOVÁ. *Ontogenetická psychologie*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2006. 108 s. ISBN 80-7044-792-3.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2.vyd. Praha: Karolinum, 1999. 353 s. ISBN 80-7184-803-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 3.vyd. Praha: Portál, 2005. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.

WEISS, Petr a Jaroslav ZVĚŘINA. *Sexuální chování v ČR – situace a trendy*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. 135 s. ISBN 80-7178-558-X.

WEISS, Petr. *Sexuální deviace*. 1.vyd. Praha: Portál, 2008. 351 s. ISBN 978-80-7367-419-9.

WEISS, Petr. *Sloupky o sexu*. 1.vyd. Praha: Mladá fronta, 2010. 152 s. ISBN 978-80-204-2188-3.

ELEKTRONICKÉ DOKUMENTY:

MŠMT. Upravený Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání platný od 1. 9. 2013 [Online]. © 2013 - 2015 [Cit. 2015-11-17]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>

KAŇKA, Petr. Abeceda homosexuality. [online]. leden 2000. Dostupné z WWW:

http://www.004.cz/storage/abeceda_homosexuality.pdf

Usnesení Evropského parlamentu o homofobii v Evropě. [online]. Dostupné z WWW:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2006-0018+0+DOC+XML+V0//CS>

PECHOVÁ, Olga. Diskriminace na základě sexuální orientace. [online]. 2009. E-psychologie 3(3), 1-16 [20. 1. 2012]. Dostupný z WWW: <http://e-psycholog.eu/pdf/pechova.pdf>

PECHOVÁ, Olga. Diskriminace sexuálních minorit v ČR. [online]. 2006. Dostupné z WWW:

http://www.mkc.cz/uploaded/antidiskriminace/Diskriminace_sexualnich_minorit_v_CR.pdf

Programové prohlášení Výboru pro sexuální menšiny. [online]. Dostupné z:

<http://www.vlada.cz/cz/ppov/rlp/vybory/sexualni-mensiny/dokumenty/programove-prohlaseni-vyboru-66800>

Sexuální výchova, Pardubice 2010, 18. celostátní kongres k sexuální výchově. [online].

Dostupné z: <http://www.vychovakezdravi.cz/clanky/sexualni-vychova.html>

KUBRICHTOVÁ, Lenka. Sexuální výchova. *Metodický portál: Články* [online]. 22. 06.

2005, [cit. 2016-01-24]. Dostupný z WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/247/SEXUALNI-VYCHOVA.html>. ISSN 1802-4785.

SEZNAM ZKRATEK:

RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

ŠVP – Školní vzdělávací program

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

WHO - World Health Organization

ZŠ – Základní škola

SEZNAM TABULEK:

Tabulka 1 Faktografické údaje – pohlaví respondentů

Tabulka 2 Faktografické údaje - věk respondentů

Tabulka 3 Vyhodnocení položky č. 1

Tabulka 4 Vyhodnocení položky č. 2

Tabulka 5 Vyhodnocení položky č. 3

Tabulka 6 Vyhodnocení položky č. 4

Tabulka 7 Vyhodnocení položky č. 5

Tabulka 8 Vyhodnocení položky č. 6

Tabulka 9 Vyhodnocení položky č. 7

Tabulka 10 a) Vyhodnocení položky č. 8.1

Tabulka 10 b) Vyhodnocení položky č. 8.2

Tabulka 11 Vyhodnocení položky č. 9

Tabulka 12 Vyhodnocení položky č. 10

Tabulka 13 Vyhodnocení položky č. 11

Tabulka 14 Vyhodnocení položky č. 12

Tabulka 15 Vyhodnocení položky č. 13

SEZNAM GRAFŮ:

Graf 1 Pohlaví respondentů

Graf 2 Věk respondentů

Graf 3 Vyhodnocení položky č. 1

Graf 4 Vyhodnocení položky č. 2

Graf 5 Vyhodnocení položky č. 3

Graf 6 Vyhodnocení položky č. 4

Graf 7 Vyhodnocení položky č. 5

Graf 8 Vyhodnocení položky č. 6

Graf 9 Vyhodnocení položky č. 7

Graf 10 a) Vyhodnocení položky č. 8.1

Graf 10 b) Vyhodnocení položky č. 8.2

Graf 10 c) Vyhodnocení položky č. 8.3

Graf 11 Vyhodnocení položky č. 9

Graf 12 Vyhodnocení položky č. 10

Graf 13 Vyhodnocení položky č. 11

Graf 14 Vyhodnocení položky č. 12

Graf 15 Vyhodnocení položky č. 13

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č. 1 - Dotazník pro žáky

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY

Milé děti,

chtěla bych vás touto cestou požádat o vyplnění dotazníku, který bude sloužit jako podklad pro výzkumné šetření k mé diplomové práci. Dotazník je zcela anonymní a jeho vyplnění vám nezabere mnoho času.

Zvolenou odpověď zakroužkujte, případně dopište na vytečkovaný řádek.

OSOBNÍ ÚDAJE:

I. Jsem: a) chlapec b) dívka

II. Je mi let.

OTÁZKY:

1. Napiš, co podle tebe znamená pojem homosexualita:

.....
.....

2. Myslíš si, že je homosexualita nemoc?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

3. Myslíš si, že je homosexualita dědičná?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

4. Dovedl/a bys vysvětlit pojem lesba?

a) ano (*pokus se stručně popsat*)

.....
b) ne

5. Dovedl/a bys vysvětlit pojem gay?

a) ano (*pokus se stručně popsat*)
.....

b) ne

6. Myslíš si, že jsou homosexuálové od ostatních na první pohled odlišní?

a) ano

b) ne

c) nevím

7. Vnímáš homosexualitu jako něco špatného?

a) ano

b) ne

c) nevím

8. S kým sis povídal/a doma na téma homosexualita?

U každé z možností zakroužkuj vždy jednu ze tří variant

a) matkou *často - občas - nikdy*

b) otcem *často - občas - nikdy*

c) prarodiči *často - občas - nikdy*

d) sourozenci *často - občas - nikdy*

e) jiná možnost

9. S kým sis povídal/a ve škole na téma homosexualita?

U každé z možností zakroužkuj vždy jednu ze tří variant

a) třídním učitelem *často - občas - nikdy*

b) jiným učitelem *často - občas - nikdy*

c) výchovným poradcem *často - občas - nikdy*

d) jiná možnost

10. Z jakých zdrojů jsi získal/a nejvíce informací o homosexualitě?

U každé z možností zakroužkuj vždy jednu ze tří variant

- | | |
|--------------------------|-----------------------------|
| a) z televize | <i>nejvíce - málo - nic</i> |
| b) z knihy nebo časopisu | <i>nejvíce - málo - nic</i> |
| c) na internetu | <i>nejvíce - málo - nic</i> |
| d) v rodině | <i>nejvíce - málo - nic</i> |
| e) ve škole | <i>nejvíce - málo - nic</i> |
| f) jinde (napiš kde) | |
-

11. Pokud bys chtěl/a zjistit více informací, týkajících se sexuální výchovy, na koho by ses obrátil/a?

U každé z možností zakroužkuj vždy jednu ze tří variant

- | | |
|-----------------------------------|-----------------------------|
| a) na rodiče nebo někoho z rodiny | <i>vždy - někdy - nikdy</i> |
| b) na kamarády | <i>vždy - někdy - nikdy</i> |
| c) na učitelku/učitele ve škole | <i>vždy - někdy - nikdy</i> |
| d) hledal bych na internetu | <i>vždy - někdy - nikdy</i> |
| e) na jiný zdroj (uved') | |

12. Probíráte v rámci prvouky nebo přírodovědy otázky, týkající se sexuální a rodinné výchovy ?

- a) ano, často
- b) ano, již jsme na toto téma někdy hovořili
- c) ne, nikdy jsme tuto problematiku ve škole neřešili

13. Co bys chtěl/a ještě napsat k tématu homosexualita?

.....
.....

Děkuji za spolupráci a tvůj čas.

Pavλίna Čížová

ANOTACE

Jméno a příjmení	Pavčina Čížová
Katedra	Katedra primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce	Doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.
Rok obhajoby	2016

Název práce	Pojímání homosexuality u žáků mladšího školního věku
Název práce v angličtině	The acceptance of homosexuality among school children
Anotace práce	Diplomová práce je zaměřena na zkoumání postojů žáků mladšího školního věku k homosexualitě a na fenomén homosexuality celkově. Teoretická část se zabývá homosexualitou, příčinami vzniku homosexuality, dějinami homosexuality a postoji dětí k homosexualitě. Praktická část pomocí dotazníku mapuje postoje žáků k homosexualitě.
Klíčová slova	Homosexualita, dítě mladšího školního věku, rodina, škola, sexuální výchova, postoj společnosti k homosexualitě
Anotace práce v angličtině	Diploma work is about attitudes of school children toward homosexuality and speaking about prodigy of homosexuality. Theoretical part is about homosexuality, cause of homosexuality, history of homosexuality and attitudes of public toward homosexuality.

	The practical part of the diploma thesis is represented by a factfinding survey in the form of questionnaire concerning public opinions, views and attitudes to the issues of homosexuality.
Klíčová slova v angličtině	Homosexuality, child of school age, family, school, sex education, children opinion
Přílohy	Dotazník pro žáky
Rozsah práce	77 stran
Jazyk práce	Čeština